

II. ÉVFOLYAM

3. SZÁM

ROMA LAP

1994. MÁRCIUS

ÁRA: 9,50 Ft

HOSSZÚ ÚT

LD
„LUNGO DROM”

P OSTA FORDULT V VAL

Tisztelt Szerkesztőség!

A következőképp szeretnék reagálni a Magyar televízió 1994. március 7-én a Napkelte 7.30-kor kezdődő hírosszefoglalójában elhangzott Király B. Izabella országgyűlési képviselő asszony a MÉP (azaz a Magyar Érdek Párt) elnökének kampánynyitó beszédére.

Király B. Izabella, ha rajta állna, a cigányokat egyhelyre, a Duna mellékre gyűjtené össze, a zsidó kérdést pediglen felülvizsgálná.

Az elhangzott szavak, engem, mint egyszerű választó polgárt és mint cigány embert nagyon elszomorít, és egyben kétségbeejt, sőt félelemmel tölt el. Kérdhetné bárki, hogy miért, hiszen demokrácia van. Igen. De kiké? Kiket véd ez a demokrácia? Bennünket romákat, vagy a zsidókat, vajon ugyanúgy véd-e, mint a többséget? Egydöntetű a válaszom, hogy nem. Miből következtetem mindezt? A következőkből:

Az 1990-ben bekövetkezett rendszerváltozás bennünket romákat sújtott a legjobban. Eleve olyan volt a választási törvény, hogy a romák közül, mint nemzeti kisebbség nem kerülhetünk be a parlamentbe, mint képviselő. Öröm az ürömben, hogy van három roma képviselőnk, de ők a pártok színeit, nem pe-

diglen a romák érdekeit képviselik, képviseltetik.

A munkahelyek megszabadultak a cigány munkaerőtől, mondván, nem elégé képzettek, munkaerejük, a munkához állásuk nem megbízható, ami „történelmi bírálatokon” alapszik. (A cigányság nem nevelhető, lopásból él stb.)

Majd következett a nacionalista, fasiszta, nyilas megnyilvánulás a romákkal szemben. Igaz, ez egy kis réteget képvisel, de nagyon veszélyes. Majd megjelentek a skinheadek. Cigány embereket öltek meg, és vertek meg életveszélyesen, amit a jog úgy kezel, mint garázdaság, és nem emberiség elleni bűncselekményt. Sőt, odáig merészkedtek, hogy a Köztársaság Elnökét beszédének elmondásában is megzavarták azon a bizonyos október 23-án. De volt egy asszony a Parlamentben, aki az országgyűlés és a televízió nagy közönsége előtt ezeket a fiatalokat védőszárnyai alá vette, sőt fiává fogadta őket. Ritka az a parlamenti felszólalása, amelyből a rasszizmus nem bukik ki. Ezért félek én, és félttem minden roma testvéreimet. Milyen párt lehet ez a MÉP, és milyen lehet a tagságának politikai vallása, mikor az elnök asszony kampánynyitó beszédének fő irányvonalát a fajgyűlölet hatja át. És teszi ezt akkor, mikor nagyon sok vezető politikus azon fáradozik, hogy az Európai Közösség tagja lehessen közös hazánk, Magyarország.

Volt egy történelmi értékű kisebbségi törvényünk, amit az Európa Tanács is nagyra értékelt és növelte demokráciánk értékét, mert ez a törvény példaadó volt Európában, sőt Európán kívül is. Lehetővé tette volna, hogy az 1994-es választásokon minden párttól függetlenül nemzeti jogon egy, vagy több roma bekerült volna a parlamentbe, akik teljes szívvvel és lélekkel azon munkálkodtak volna, hogy a romákat is törvényadta joguk szerint ne másod, vagy harmad rangú állampolgárnak tekintsenek, hanem teljes jogúnak, hiszen mi is magyar állampolgárok vagyunk, ha más nemzeti-ségük is. Ezt a parlament nem szavazta meg.

Én úgy hiszem, ha a történelem jobbik oldalát nézzük, több száz éve már, hogy közös a sorsunk, úgy háborúban, mint

békében. A háborúban ugyanúgy folyt el a cigányvér is mint a magyar, de sajnos, a javak felosztásában már nem volt egyenlőség.

Ezért kérdelem én újból és újból, hogy az ilyen Hitler féle politikusok vajon használnak-e hazánknak? Én a magam részéről visszautasítok, és egyben tiltakozásomat fejezem ki minden ilyen faji megkülönböztetés, illetve olyan kijelentés ellen, amely okot ad a rasszizmusra, a fajgyűlöletre. Ti is, kik e sorokat olvassátok, gondolkozzatok el ezen!

Lólé Mihály, Heves

Kedves Éva néni!

Szeretnék Önnek gratulálni az LD roma lap első születésnapja alkalmából.

Ismerőseimnek és nekem nagyon tetszik ez a lap, és remélem még sok olyan év lesz, mint ez a mostani. Szinte mindent megtalálok benne a mesétől, a nagyon érdekes és komoly dolgokig.

Szeretném megköszönni a kiadónak, a szerkesztőknek, íróknak, fotósoknak, és nem utolsósorban a rajzolónak, hogy havonta egy ilyen lapot nézegethetek és olvashatok.

Üdvözléttel:

Sánta Sándor, Cibakháza

Kedves Lungo Drom!

Az újságot megkaptam. Igen érdekes témákról volt benne szó. A cigányszokások érdekesek voltak, én ezeket mind ismertem, csak azt nem hogy az asszonyok nem fésülködhetnek férfiak előtt csak a kendő alatt. Tetszett még nekem az Emmanuelle nővéről írt cikk. Én is tudom, mi a bánat és mi a szegénység, és ezt a két fogalmat túl sokan ismerik a földön. Hallok, hogy napról napra emberek száza hal éhen, és fagy meg az utcákon. Akinek nincs háza, kénytelen az utcán vagy az állomáson éjszakázni. A hideg kopár pad az ágyuk. Azt veszszük észre, egyre több ember kerül az utcára, mert nincs munkahelyük és nincs fizetésük. A munkanélküli segély igen kevés a megélhetéshez. Vannak rendezvények, például ruhát osztogatnak, mikulásra csomagott kapnak a gyerekek, karácsonyra ajándékot. Ennek nagyon örülnek, de a legjobban annak örülnének, ha tető lenne a fejük fölött és dolgozni tudnának.

Tiszta szívemből kívánom, hogy az utolsó mondataim valósággá váljanak!

Rafael Aranka
Jászberény

Címlapon: Hargitai Lajos felvétele

ROMA LAP
Megjelenik havonta
a Nemzeti Etnikai és
Kisebbségi Hivatal
támogatásával

Kiadja:
az „Oktatási és
Továbbképzési
Központ” Alapítvány

5000 Szolnok, Szapáry út 19.
Telefon/telefax: (56) 420-110

Főszerkesztő: Paksi Éva
Szerkesztő: Csillei Béla
Tervezőszerkesztő: Pozsa József
Fotóriporter: Hargitai Lajos

Felelős kiadó: Farkas Flórián

Nyomdai munkák:
REPRO STUDIO Nyomdai- és Egyéni
Cég, Verseghegy Nyomda Kft.
Szolnok
ISSN 1216-982X

Töprengések március 15-én

Amikor a márciusi ifjak, Petőfi, Vasvári, Jókai vezetésével lefoglalták a Landerer nyomdát, sem többet, sem kevesebbet mondtak ki, mint a szabad véleménynyilvánítás jogát. Azt a jogot, amely feltételezi, különbözőek vagyunk. Más a gondolatunk, hitünk, életünk, álmunk, de még a mindennapjaink is. Kimondták: azért, mert valaki más, mint a többi, nem eredendően rossz. Nemre, nemzetiségre, származásra való tekintet nélkül, emberek vagyunk. Tele hibával, jó akarattal, olykor türelemmel, máskor kapkodással. Néha elfogultak önnön csalahatatlanságukban, mert hiszen kinek is higgyen az ember, ha nem saját magának? És még valamiben közösek vagyunk. Véleményünket szabadon kívánjuk elmondani. Mint akkor, ott, a márciusi ifjak. Ők máig ható tanuságtétellel tették örökérvényűvé ezt a kívánságot.

1848 márciusának csodás eseményei még a változást akarókat is meglepte. Európa forrongott. Hírek Velencéből, Pozsonyból, sőt Bécsből is. A nép önfelédten ünnepelt, s a hatalom reszketni méltóztatott. Petőfi Pesten forradalmat csinált, Kossuth Bécsben a feltételeit diktálta, a hatalom pedig meghátrált. 1848 a népek tavasza volt, eleddig elképzelhetetlen, utánozhatatlan és az emlékezet számára kitörölhetetlen csodálatos ünnep. Valami megbonthatatlan nemzeti egység jött létre, ahol magyar és szerb, német és zsidó, cigány és tót, példátlan együttérzésben ünnepelte ezt a világmegegyező élményt. Mert először hangzott el az az emberi szó, amely kimondta, csak tetteik különböztetik meg a polgárokat, nem pedig származásuk, bőrszínük, vagy hitük. Ezért is kiáltották együtt, a legfontosabbat:

– Követeljük a sajtó szabadságát!

„A hír szent, a vélemény szabad!” – hangzik a jelmondat mindazok számára, akik tisztességgel, kellő hittel és alázattal állnak az olvasók elé. Akik az igazat és csakis a tiszta igazat mondják. Azzal a lelkesedéssel, tisztelettel és kellő odaadással, amely a kezdetek óta pályára kerülésük óta megkövetelhető, a közönséghez szólóktól. Azzal a hittel, amely akkor kimondotta, saját lelkiismeretük cenzorján kívül nem ismer el más cenzort. Mert a közönség ma sem vár mást a toll avatott mestereitől. Könnyörtelenül elfordul a gyűlöletkeltő, indulatokat kavartól, a megalázótól, a megszegényítőtől. A ma újságírójának a család és a tisztas emberi élet szépségeiről, az élet szeretetéről és tiszteletéről kell írnia, az örök emberi értékek mellett kell szót emelnie. Kellő alázattal és következetes kitartással kell

szolgálnia a köz javát, a polgárok, a nagyrabecsült olvasók érdekeit. Nem válhat megfellebbezhetetlen igazságok kimondójává, csalahatatlan bölcsességek szószólójává. Mert akkor éppen azok bizalmát veszítené el, akik eddig figyelték szavára. 1848-ban a márciusi ifjak, szavaik mellett tetteikkel is bizonyították eszméik hitelességét. A szabadság, egyenlőség, testvériség gondolatai cselekedeteikkel is igazolódtak. Ma sem várnak el mást az emberek, mint e néhez hit és tett egybeötvöződését.

Nem könnyű ma újságírónak lenni. Nemcsak az elődök nagyszerű példája miatt, de korunk kegyetlen kihívásai okán sem. Hálátlan, kemény pálya, mely gyakorta leghűségesebb híveit taszítja el, megfélemezve arról, az embereknek nemcsak véleményük, de sorsuk is van. Igazmondásuk tehát több mint foglalkozás, több, mint mesterség. Ez hivatás, mely hűen a márciusi ifjak hitvallásához, a szabadság és az igazság szoros összefüggésére épül. Mert

az igazság egyetlen, ami szabaddá tesz. A kimondott, tiszta emberi szó. Ennek elmaradása nemcsak a lelket, de magát az emberi léte is megkérdőjelezheti.

Most, ezekben a tavaszváró pillanatokban nemcsak elődeinkre, a nemzeti egységet összekovácsoló forradalmároknak emlékezünk, de elveik, tiszta erkölcsiségük példájára is. Arra, amely természetnek vette, hogy „Veszélyben a Haza!” kiáltásra szerb és horvát, zsidó és román, cigány és német polgár egyaránt a zászló alá

sorakozott, védeni a hont. Amely nem tett különbséget ember és ember között, csak azt nézte, tettei használnak-e a hazának. Mikor most, szűkebb pátriánkban, újságírók megszólalunk, tudnunk kell, ez nemcsak felelősség, de kötelesség is. Ha az emberek magukra maradnak a feszültségeikkel, ha nem találunk megerősítést egy-egy közösségben, s mondandójuk beljük fojtódik, menthetetlenül elvesztek. A szabadság felé vezető út első lépése a beismerés, a gondolat határozott, nyílt és bátor kimondása. Az igazság szabaddá tesz! A tollforgató ezért játszik oly fontos szerepet a szebb, értelmesebb életért vívott harcban. És ezért mondták a márciusi ifjak azon a borongós, esős tavaszi napon a reszketni méltóztató hatalmasságok szemébe: „Követeljük a sajtó szabadságát!”

Számunkra sem lehet más vezérlő elv. Erre is gondoljunk március idusán, a tavaszváró hónap derekán, népünk nagy ünnepén.

Csillei Béla

Választások előtt

Merre tart a "Lungo Drom"

A "Lungo Drom" Országos Érdekvédelmi Cigányszövetség március 19-én tartotta országos gyűlését, melynek a közelgő választás volt az aktualitása. Ezzel kapcsolatban kérdeztük a szövetség elnökét, Farkas Flóriánt.

– Az országos gyűlés áttekintette a Magyarországon kialakult politikai helyzetet. Ezen belül megvitatta, hogy milyen a cigányság választási esélye, egyáltalán van-e esélye?

– **Van esélye?**

– Azt gondolom, hogy ennek állítása önmagában egy burkolt félrevezetés, demagógia. A cigányságnak nem volt soha választási esélye. Ma sincs. Egy többségi társadalomban a kisebbség helyzetét ugyanis mindig a többség határozza meg, a többségnek pedig nem érdeke, a cigányság valós megjelenítése a politikai palettán. A cigányság helyzeténél fogva nincs olyan pozícióban - sajnos -, hogy választhasson. A cigány értelmiségiek pedig mással voltak és vannak elfoglalva ma is, és ez által nem jut el az egyszerű cigány emberhez a valós segélykiáltás. Ezt a tényt még erősíti az a politikai stílus, amit a cigány vezetőink egymással szemben is gyakorolnak. Az egység kis reménye is elveszett már idő előtt, amikor az egyes cigányvezetőink sajtó háborút vívtak egymással. És ezt a szétzilálódást a többség jól eszközölte, mondván, a roma társadalom nincs jóban egymással, szétszórta, szervezhetetlen. Így módon természetesen válik mindez az össz cigányság politikai nyílt sebévé.

– **Amikor egy cigány szervezet egy párt mellett leteszi a voksát, bízhat-e abban, hogy nem csu-**

pán a szavazatukra számít a párt?

– Természetesen azzal, amit mondtam, nem azt gondolom, hogy a cigányság ne menjen el szavazni. Menjen el, mert ha nem ezt teszi, akkor azoknak fognak segíteni - akaratlanul is -, akiket nem szívesen látnának kormányon. Azt, hogy egy cigány szervezet segít egy pártnak, már megpróbáltuk évekkkel ezelőtt, és bizonyosodott, hogy ez kevés. Azt gondolom, alapvetően a cigányság problémáinak a kezelése nem csak abban jelenik meg, hogy 2-3 képviselő bekerül a parlamentbe. Olyan meghatározó területekre kellene néhány megfelelő személy, ahol a döntéshozatalban saját sorsukat érintően részt vehetnek. Mert ma egy osztályvezető komoly összegekben tud dönteni, míg egy parlamenti képviselő akár két napot is beszélhet eredménytelenül. (Nem beszélve arról, hogy ki kit képvisel.)

– **Tudott dolog, hogy a "Lungo Drom"-ot több párt is megkereste.**

– Azt gondolom, ha a "Lungo Drom" politikai stílusát, szellemiségét, filozófiáját, tömegét nézzük, akkor ez természetes. Az MDF komolyan is gondolja a kapcsolatot a szervezettel, és mi is komolyan gondoljuk nem-

csak a Magyar Demokrata Fórummal, de minden demokratikus párttal, amely szellemiségünkkel egyetért. Azonban a "Lungo Drom" nem kíván azonosulni egyetlen párttal sem. Meg kívánjuk tartani teljes függetlenségünket. Hogy mégis melyik pártot fogjuk segíteni a választásoknál, az országos elnökség fog ezügyben dönteni. Az országos gyűlés ugyanis felhatalmazta az elnökséget, hogy folytasson tárgyalásokat és ezek-

nek függvénye lesz az, hogy a "Lungo Drom" 140 tagszervezete melyik pártot segíti a választások sikeréhez. Egy-egy cigányszervezet segíthet egy-egy pártot a vá-

lasztásoknál, de a cigányságnak fel kell nőnie, és ha most 1994-ben nem, de a következő választásoknál meg kell szerveznie önmagát. Ugyanis semmilyen kormány ezt soha nem teszi meg helyettünk. El fog jönni az az idő, amikor számot kell adni a cigányoknak, hogy ki mit tett, és azt kinek az érdekében tette, vagyis eljön a cigányság előtt való teljes megmérettetés ideje.

- Véleményed szerint a választásokra alakult két cigánypártnak mekkora esélye van a bejutáshoz?

- Természetesen a magyarországi cigányságnak és a Roma Parlamentnek is mint képződménynek meg kell próbálnia minden lehetőséget, hogy a Parlamentbe bekerüljön. Azonban azt gondolom, csupán egy nevet felvenni, vagy azt megváltoztatni a választások sikeréhez, önmagában kevés.

- Mennyire tartod komolynak annak a néhány cigány ember-

nek az indulását, akiket a pártok felvettek a listájukra, de valahol a 100, esetleg az 50. helyen vannak. Mennyire lehet ez komoly a pártok oldaláról?

- A pártok oldaláról egyáltalán nem tartom komolynak, már csak azért sem, mert ha egy pártnak nincs valós, a cigányok által is elfogadott cigánypolitikája, akkor ez önmagában csupán egy kegy gyakorlása. Nincs ma Magyarországon olyan párt, aki valós cigány politikát akar. Nemzet politikát akarnak, és ebbe helyezik bele a cigány politikát. Csak hogy a cigányság helyzete és problémája halmozottan több, mint az összes magyarországi kisebbségé. Kevés jó nemzetpolitikát csinálni. Jó cigány politikát kell csinálni.

- Farkas Flórián lesz-e parlamenti képviselő?

- Én is megkaptam ezt az ajánlatot, sőt az elmúlt időben még egy sokkal kedvezőbbet is, de azt

gondolom, hogy a parlamenti képviselőséget csak akkor tudnám elképzelni, ha oda cigányok delegálnának, cigányok küldenének.

- Hol tart ma a "Lungo Drom" ?

- Ha a "Lungo Drom"-ot definiálnám, akkor azt mondanám, hogy szakmailag felkészült, erkölcsileg tiszta, politikailag megalapozott, és ma Magyarországon a legnagyobb tömeggel bíró cigány szervezet. Továbbra is megkívánja tartani a pragmatikusságát, ezt az arculatát, ezt a filozófiáját. Mert ez jut el a legegyszerűbb cigányhoz, és ehhez a legegyszerűbb cigány is fel tud zárkózni, és a "Lungo Drom"-nak ez a célja. A következő választásoknál mindent el fogunk követni annak érdekében, hogy a hazai cigányságot emberként és politikai tömegként is figyelembe vegyék.

- Köszönöm a beszélgetést.

Paksi Éva

A Lungo Dromosok

Egyenlőtlenség a mindennapokban

Beszélgetés Zám Mária szociológussal

Tizenhatszobás villák és halkan suhanó luxusautók az egyik oldalon, filléres gondokkal küszködő emberek sokasága a másikon. Gyakorta véljük úgy, ez jellemzi talán a legjobban változó korunkat. Hirtelen meggazdagodott kevesek és a leszakadó többség alkotják most a társadalmi olló két szárát, s egyre kevésbé látszik a közeledés. Hiába mutatnak a statisztikák fejlődést, a hétköznapiak sorra rációfolnak a számok rideg világára. Zám Mária szociológus, a Pécsen megrendezett „Család Éve” tudományos konferencián beszélt a tényekről és a lehetőségekről.

– Bár a társadalom ilyen módon történő radikális kettéosztása nem ad valós képet, tagadhatatlan, hogy az elszegényedés meglehetősen komoly méreteket öltött. Halmozottan jelentkezik mindez a cigány lakosság körében, ahol több tényező együttes hatása okozott súlyos gondokat. A vizsgálatok egyértelműen kimutatták, mintegy 80-85 %-a tartozik a hátrányos helyzetű, elszegényedett réteghez. Ez pedig megdöbbentő adat, még akkor is, ha tudjuk, a nem cigány lakosság körében is jelentős mértékben nőtt a lemaradók száma. Az átalakulás, a gazdasági problémák magukkal hozták az építkezések, a nagy beruházások leállítását. Megszűnt az az erő, amely vonzotta, felszippantotta a zömében szak képzetlen munkaerőt, megélhetést biztosítva ezzel nagylétszámú csoportoknak. A munkanélküliség súlyos gondokat jelent az amúgy is anyagi problémákkal küszködő, zömében egykereső felállású családoknak. A hagyományosan gyerekszerető, nagylétszámú közösségeknél az anya többnyire otthon maradt. Ritka kivételtől eltekintve a nők nem szereztek szakmát, nem vállaltak munkát, otthon nevelték a gyerekeket. Így az egyik munkavállaló állásvesztése náluk a fő kenyérkereső kiesését eredményezte. Ezt pótolni pedig a csekély összeget jelentő támogatás, segély nem képes. Marad a reménytelenség, a kitörésre képte-

len állapot, ami rányomja bélyegét a jelenlegi helyzetre.

– Az egyik „megoldás” a segélyezés. Van-e másik?

– A szociális törvény valóban megkönnyítette a segélyezést, de megoldást semmiképpen nem jelent. Akinek volt munkahelye, a munkanélküli segéllyel még kihúzhatja egy ideig, de akinek nem volt, annak csupán az önkormányzatba vetett bizalma maradhat meg. Kutatásaim egyértelműen bizonyítják, csökkent a segélyezés összege. Kevés a pénz, szegények az önkormányzatok, egyszerűen nincs mit szétosztani. Akkor pedig irreális dolog erre felkészíteni egy jelentős számú réteget. Más megoldást kell találni, mert az idő sürget valamennyiünket. Romlott az életszínvonal, a magyar társadalom nagy átlagára ez a helyzet a jellemző. És ebbe komoly mértékben tartozik bele a cigányság. Amikor az emberek az életszínvonalról beszélnek, a saját helyzetüket élik át. Drámai méreteket öltött a munkanélküliség. Ez pedig nemcsak a szakma és mesterség nélküli munkavállalókra, de az értelmiségre is jellemző. Kollégáim, barátaim körében szinte minden harmadik – tanárok, újságírók, kutatók – elvesztette állását. Természetes, hogy úgy élik meg, mint jelentős életszínvonal csökkenést. A bérből és fizetésből élőkön csattant leginkább az ostor. És nyomatékosan, fokozottan érvé-

nyes ez a cigányságra, amely leginkább megszenvedte a változásokat. Munka kell tehát, nem pedig segély.

– Régebben természetes volt a másod-, sőt harmadállások kiépített rendszere. Most ez nem járható út. Mi lesz azokkal a cigányokkal, akik azt a meglévő egyet is elveszítették?

– A statisztikák szerint a családok 70 százalékának volt valamiféle másodállása, mellékfoglalkozása. Ez most komoly mértékben csökkent. Azok a cigányok pedig, akik munkájuk végeztével hazamentek, hazautaztak, szintén dolgoztak valamit. Mára ez, munkanélkülivé válván, csupán valamiféle kisebb keresésként jelentkezik. Ha ugyan van erre igény. Jelentős tömegek, dolgozni szeretők, kíváncsi emberek kerülnek így tétlen helyzetbe. A magyar társadalom differenciálódása felgyorsult. Látjuk a nyugati autókat, a hatalmas villákat és mellettük ott az elszegényedett tömegeket. Azt a szubjektív érzést, amit átélünk, egyetlen statisztika sem képes kimutatni. De attól ez még létezik, és meglehetősen rosszkedvűvé teszi az embereket. A szociális háló még működik, s ez némiképp enyhíti a problémákat, de hosszabb távon ez nem járható. A szegények, belecsúszván ebbe a helyzetbe, nem tudják megoldani problémáikat, s marad a segélykérés.

– A változásokat leginkább a gyermekes családok érezték meg. Mi a helyzet a gyermeket különösen szerető cigány nagycsaládokkal?

– A Közgazdaságtudományi Egyetem kutatói által folytatott háztartás-panel vizsgálat is bizonyítja, a gyermekes családokat kiemelten érintik azok a társadalmi változások, amelyek a szociális feltételeket befolyásolják. A munkaalkalmak csökkenésével kiesnek a család eddigi keresői, munkanélküli segélyre pedig nem lehet alapozni. Ugyanakkor, azok a gyerekevelési támogatások, melyek pozitívan befolyásolták a születések számát megszüntek, vagy komoly mértékben csökkentek. A meglévők pedig nem tudnak lépést tartani az inflációval. Amíg tehát a gazdasági recesszió nem csökken, addig a fiatal családok nem igazán fognak gyereket szülni. Aki pedig mégis, annak fel kell készülnie a folyamatosan jelentkező nehézségekre. Ugyanez vonatkozik a hagyományosan

többgyerekes cigánycsaládokra is. A beilleszkedés folytán már egységes cigányságról sem beszélhetünk, hiszen több igen jómódú család is található közöttük, de sok a polgárosodott középosztálybeli is. Az ő gyermekszülési hajlandóságuk is közelített a többségi szokásokhoz. Ez annyit jelent, hogy a gazdasági lehetőségeket figyelembe kell venniük, szándékaikat közelíteni kell a valósághoz.

– A válság leginkább a falvakban élő cigányokat érinti, hiszen legtöbbjük még a munkakereséshez szükséges útiköltséget sem tudja előteremteni. Van e megoldás?

– Úgy vélem a felnőtt cigánylakosság esetében nagyon nehéz valamiféle kimenetet meghatározni. A privatizáció és a reprivatizáció következtében az eddig hagyományos mezőgazdasági ágazatok is megváltoztatták munkaerőigényüket. Az a terület, amely felszippantotta a munkaképes lakosságot, akár csak idényjellegű feladatokat is biztosítva az embereknek, átalakult. Nőtt a munkanélküliek száma, így könnyebben találnak a gazdák nem cigány munkavállalót, ami újabb elszegényedést eredményez. Szakmát szerezni nem tudnak, még a fiatalok számára is bezárult ez a kitörési lehetőség. Az iskolák átalakulásával megszűntek a tanműhelyek. A magánvállalkozó pedig ritkábban vesz fel tanulókat. Cigányfiatait pedig egyáltalán nem. Így a tehetségesebbje előtt is bezárul egy út. Marad a rossz hangulat, meg az elkeseredettség, amely ki tudja hová vihet. Ezen csak egy államilag is támogatott, infrastruktúra-fejlesztő program hozhat változást. Építkezések, erdőtelepítés, csatornázás és minden olyan lehetőség, amely munkaerőt igényel, nem pedig szakképzettséget. Ennek meglépése több, mint szükséges. Ugyanakkor ott a másik lehetőség, az úgynevezett hagyományos cigány kézművesmunkának, tehetségnek a kihasználása, szolgálatba állítása. Szokásaira, értékrendjére és készségeire építő vállalkozásokat volna célszerű létrehozni, akár állami segítséggel is, amely pénzügyileg is hasznot hajthatna. Nyugat Európában több olyan program van, amely a hagyományos kézműves mesterségeket újítja fel, jelentősen segítve ezzel az idegenforgalmat. Nem ez az egyedüli út, de ez is az egyik lehetne. Nem szabad részekre bontani ezt a kérdést, hanem egységben kell szemlélni. És legfőképpen, haladéktalan cselekvést megvalósítani, mert az idő sürget. A szakma, mesterség mellett olyan speciális hálózatot lehetne létrehozni, amely kiépítve komoly sikereket érhetne el. Azt gondolom, ez egy közös érdek. Na-

széd, vagy az ismerős cigányra gondolnak, hanem valami ismeretlen, megfoghatatlanra. Ez az előítélet. Akik mellettünk, velünk együtt élnek, azokra nem terjesztjük ki az előítéletet, csak mindig másokra. Akiket valójában nem is ismerünk, csupán a másságuk zavar. Eltérő szokásaik, kultúrájuk, értékrendjük. És ez az előítélet kölcsönös. Ugyanez létezik a cigányok részéről is, megnehezítve az együttélést, a beilleszkedést a polgári társadalomba. Természetes tehát, hogy akinek sikerül ebből a létből kiszakadniuk, nehezen vállalnák fel a cigányságukat. Nagyon sokat kell tenni még, mind-

két részről az irányba, hogy ez a meglévő feszültség oldódjon, s ne az előítéletek határozzák meg egy ember helyét, szerepét. Aki ismeri a határokon túl élő magyarság helyzetét, tapasztalhatja, az együttélők részéről nincs probléma, csupán a betelepülő többségi nemzet tagjai élezi a feszültségeket.

– Van-e egyáltalán megoldás erre a létező problémára? Vagy megoldódik magától?

– Azt látom, hogy teljesen más politikát kellene megvalósítani, mint amit jelenleg tapasztalhatunk. Tény, hogy az ezt megelőző évtizedek gazdasága kedvezőbb volt a cigányság számára. Több és életmódjuknak megfelelőbb munkalehetőséggel rendelkeztek. Ez drámaian megváltozott, s nem lehet belenyugodni ebbe a módosulásba. A munkaerőpiacba történő beilleszkedésükre megoldási módokat kell találni, mert szokásaik, életfelfogásuk nem változott meg. Nagyon sok olyan

...A hagyományos cigány kézművesmunkának, tehetségnek a kihasználása, szolgálatba állítása...

gyon komolyan kellene az államnak ezt a programot támogatnia, hiszen minden egyes fiatal, akinek munka adódhat, már nem veszhet el.

– Tapasztalható, azok a cigányok, akik a polgárosodás útjára lépnek, gyakorta megtagadják népüket. Miért ez az elzárkózás, menekülés?

– Úgy vélem, ez a legtermészetesebb reakció a nemcigányok előítéleteire. Ma, amikor kimondjuk ezt a szót, hogy cigány, sok emberben valami rossz képzet jelentkezik. Azonban soha nem a szom-

tradíciója van a cigánycsaládoknak, amelyet nem lehet egyik napról a másikra semmivé tenni. Nincs is erre szükség, hanem inkább kihasználásuk, megtalálásuk volna szükséges... Ilyenek az egymás megbecsülése, szeretete, a gyerekekre való vigyázás és még sok más érték. Úgy vélem, akkor fog komoly mértékben megváltozni ez a helyzet, ha az új gazdasági feltételek között is megtalálják helyüket, számításukat. Ez pedig egyedül nem megy.

CS. B.

ifj. SZÉNÁSI SÁNDOR

ifj. Szénási Sándort 1994. január 19-én a Magyar Köztársaság elnöke a Magyar Köztársaság Arany Keresztje kitüntetésben részesítette. Ebből az alkalomból nyilatkozott lapunknak a kezdetekről, a családról, és a számára oly fontos zenéről.

– Zenész családból születtem. Természetes volt tehát, hogy én is zenész leszek. Amikor már lehetett a cigány zenészeknek is külföldre járni, apám az elsők között volt, aki ment. Valami keveset már haza is tudott hozni, hiszen nem fizettek olyan túl sokat a zenészeknek. A család anyagi helyzete 12-13 éves korom körül kezdett rendeződni. Addig mi is egy néhány négyzetméteres albérletben éltünk.

– Született fővárosi?

– Budapesten születtem, de a szüleim vidékiek. Kókáról származnak. Olyan Rómeó és Júlia féle dolog volt az ő szerelmük. A faluban két primás volt, egyiknek fia, másiknak lánya született. Ezek a primások egymással rivalizáltak,

Gimnáziumba. Érettségi előtt volt egy szerencsétlen esetem. Soha nem szívleltem a vörösöket. Apám talán túl sokat járt külföldre, és túl sokat mesélt arról, hogy mi az igazság, és mi az, amit itthon mondanak. Tartottam egy előadást a Marxizmus hibái címmel. Nos, attól a naptól kezdve bezárult előttem a továbbtanulás lehetősége. A lapomat nem küldték tovább. Később, a 10 éves érettségi találkozón több konyak után bevallotta az osztályfőnököm, hogy utasítást kapott rá. Azt mondták, ne neveljünk intelligens ellenzékieket. Úgyhogy 1968-ban érettségi után volt egy olyan évem, amikor nem tudtam mit kezdeni magammal. Váratlanul ért, hogy nem mehettem továbbtanulni. 1969-ben lektorizáltam Sántha Ferenc zenekarában. Az év végén pedig felvételiztem az Állami Népi Együttesbe, és egészen 1992-ig voltam a tagja. Bejártam a világot. Aztán eljött egy idő, amikor már a Rábai féle művészet nem volt meghatározó az együttesben. A 80-as évek elején jött az új kor-

persze, hogy a két gyerek megtalálta egymást. Ez volt apám és anyám, és akkor költöztek fel Budapestre. Apám szinte az összes akkori nagy zenekarban megfordult. Játzott a Fővárosi Népi Zenekarban, a Járóka Sándor féle zenekarban, a Belügyi Együttesben. 1956-ban ezért majdnem agyonlőtték, mert azt hitték, hogy belügyes. Zenélt a Honvéd Együttesben, és utána a 60-as években jöttek a külföldi utak. Soha nem éreztem hátrányát akkor, hogy cigány vagyok. A családban öten vagyunk unokatestvérek, abból négy testvérem végezte el a Zeneművészeti Főiskolát hegedű, zongora, cimbalom, és szaxofon szakon. Én 1964-ben kerültem a Madách

szak, és nem voltam benne biztos, hogy ez jó. Később is sokszor tartottam önvizsgálatot, hogy nem bennem van-e a hiba, amiért nem értem az új idők új szelét, de végül is rá kellett, hogy jöjjenek, a magyar folklór óriási tévedéseknek a korszaka. Egy zsákutcába vezető út, amikor is a magyar folklór egy szeletét választotta ki csupán a zenének, a táncnak. Egy zárt etnikumnak, Erdélynek a favorizálása volt zeneileg és táncilag. Egy bukott táncházmozgalom. Ez jelezte akkor a magyar folklórt. A palettáról lekerült nagyon sok szín. Stílusosan említhetném a cigány mozgalmat. A cigány zene, tánc és ének korán sem volt a megfelelő helyén. Állami támogatásban szinte abszolút nem részesült. És akkor, egy előadás kellős közepén felálltam, és azt mondtam, ennyi volt, jó volt, szép volt. Meghát sokasodtak a dolgaim a 100 Tagú Cigány Zenekarban is, aminek alapító tagja vagyok.

– Legendák szólnak a 100 Tagú születéséről. Mi a valóság?

– Egy temetésen, egy csodálatos ember temetésén alakult a zenekar. Többen azt mondták, ha ennyien össze tudunk gyűlni egy primás emlékére, akkor miért ne lehetne megtartani és összeegyeztetni Budapest legjobb zenészeivel. Így alakult meg a 100 Tagú. Az első időben az élére egy volt belügyi alezredes került. Akkor az még úgy ment, hogy - ügyes trükk volt - a jelenléti ív első oldalára ráírták utólag hogy nagy tisztelettel felkérjük XY-t, hogy legyen a 100 Tagú alelnöke. És mindenki nézte utána egymást, hogy ki volt az, aki ezt elkövette. Az első időben nagyon futott a szekér, köszönhető ez a zenészeknek. Zseniális képességű muzsikusaink vannak. Ha Boros Lajost említem, nem hiszem, hogy vita lehet, nem hiszem, hogy Berki László nevét, vagy bármelyik jobb primását nem ismerik. A zenekar a zene új fejlődéstörténetének egy új szakaszát nyitotta meg.

– Mit ért ezen?

– A 80-as évekbe beért egy új, nagy generáció. Egy fiatal, tehetséges muzsikuss generáció, akiknek az addigi képzérendszer és az addigi cigány zenei keretek szűknek bizonyultak. Többet akartak, jobbat akartak. És ekkor alakult meg a 100 Tagú. És innentől kezdve minden lehetőség adott volt arra, hogy egy új fejezetet nyisson a csapat. Nem-

A Magyar Köztársaság Arany Keresztje kitüntetettjei

csak zeneileg, hanem emberileg, erkölcsileg, tartásban, példában. Az akkori vezetők belecsúsztak egy csúfos kudarcba végződő Ausztrál útba, ami után a zenészek végre saját kezükbe vették az ügyet. Kiválasztották maguk közül azokat a vezetőket, akikben bíztak. Raduly József lett az elnök, jómagam a főtitkár, a zenei vezetés pedig Berki László kezébe került. És attól kezdve megpróbáltuk szisztematikusan felépíteni azt, hogy mi a cigány zene új iránya.

– Mit ért a cigány zene fogalmán?

– Ezzel kapcsolatban van egy érdekes elméletem, a kettős kultúra elmélete Magyarországon. A cigány zene bármilyen furcsa, műzene. Legalábbis, amit a cigány zenészek játszanak. És kettéválik a dolog az autentikus cigány kultúra és a cigány zenészek által játszott zenére. A magyar kultúrának hihetetlen szerencséje, hogy a cigány zenészekkel találkoztak. A magyar zene alapja, a népzene alapja a pentaton, az ötfokúság, az egy-szólamúság, és ha - merem ezt állítani - nem találkozik a magyar cigány zenészekkel, akkor valahol felismerhetetlené válik a magyar folklór. Itt felnőtt a magyar cigányzene, s méghozzá olyan különleges adottságú emberek lévén, mint a cigány zenészek, akik hihetetlen improvizatív készséggel rendelkeznek. Feldúsították és széppé varázsolták a magyar folklórt. Ugyanakkor megalkot-

ták a saját cigány zenét, ami a világon szinte egyedülálló. Nézzük csak meg, milyen műfajokból táplálkoznak a cigány zenészek? Játékosnak mindent. Opera részleteket, operákból különböző nyitányokat. Az összes létező műfajba belekóstolnak és magukba szívják. És ez úgy látszik, a magyar társadalomnak mindig tetszett. Azokban a történelmi időkben, amikor az idegen hatalmak rátenyereltek az országra - és ez sokszor előfordult -, akkor a magyar cigány zenészek voltak azok, akik elsőnek fordultak az idegen hatalmak kultúrája felé. Például Strauss idejében ugyanúgy megélték, mert játszották a keringőit.

Magyarországnak bemutatták az összes olyan kultúrát, ami külső hatásként jött. Ugyanakkor a régi zenéjüket megmentették, tovább vitték, és ezzel tulajdonképpen a magyar zenét is megmentették, tovább fejlesztették.

– Térjünk könnyedebb, ám nem kevésbé fontosabb témára, a családra.

– Boldog családi életünk van. Egy gyermekünk van, egy kislány, de még szeretnénk egy másikat is. Kislányom a mamája tehetségét örökölte. Kiválóan rajzol. A zenével csak játékos formában ismerkedik. Imádja a kutyákat. Ha rajta múlna, 60 kutya lenne a lakásban. Természetesen nem szereti ha külföldre járok.

– A Magyar Köztársaság Arany Keresztje kitüntetését kapta. Mit jelent Szénási Sándornak ez az elismerés?

– Nagyon furcsa érzés. Meglepetésként ért, sehogysem értem. Hiába magyarázzák, hogy ilyen műsorok rendezéséért, meg sok mindenért kaptam, én nem tudom saját magamat értékelni.

– Talán szokványos a kérdés, én mégis felteszem: a 100 Tagú Cigányzenekar - véleménye szerint - enyhítheti-e a cigánysággal szemben - sajnos meglévő - előítéleteket?

– Sárosi Bálint említette, ahogy a cigány zene előre menekül a színpad felé. Akkor jöttem rá, hogy a külvilág számára valahogy mintha egy kicsit elzárkózott volna. De merem remélni, hogy a zenekar példaértékűvé válik abban a tekintetben, hogy egy önálló kezdeményezés adott helyzetben adott emberekkel és jó szándékkal mit tud kihozni saját népcsoportjából.

-paksi-

Fekete György államtitkár és ifj. Szénási Sándor

Cigány értelmiség, az önszerveződés szószólója

Ma már közhely, hogy a rendszerváltás első számú vesztesei a cigányok voltak. Szükség, de biztos megélhetést nyújtó, keveset fizető, de stabilitást biztosító munkahelyek váltak semmivé, utcára téve munkaképes emberek tízezreit. Az eltelt idő pedig nem sok biztatóval kecsegtette az otthonába, falujába bezárt dolgozni akaró romákat. Bihari Mihály egyetemi tanár, politológus Szolnokon a rendszerváltásról, egy újabb változás esélyeiről beszél! a Városi Művelődési Központban tartott előadásán. Utána válaszolt az LD kérdéseire.

– **Professzor úr, mit tehet a cigányság saját problémáinak a megoldására, a létező feszültség csökkentésére?**

– Egyik legsúlyosabb problémája a magyar társadalomnak a cigányság sorsával való törődés hiánya. Ennek pedig egyetlen megoldását abban látom, ha a romák maguk veszik kezükbe dolgaik intézését. El kell, hogy fogadják – merjék elfogadni a tényt –, önálló kultúrájú, nyelvű, társadalmi közösség, amely ragaszkodik önállóságához, másságához. És ennek megőrzésére is vállalkozik képző intézményeinek, nyelvi-zenei kultúrájának a fenntartásával. És meg kell próbálnia önmagát önkormányzati rendszerben megszerveznie. Ez történelmi feladat, s ma már megteheti, hiszen nincs olyan hatalmi-politikai szervezet, amely ezt gátolná. A rendszerváltás magával hozta a támogatást, a szerveződés elősegítését. A hihetetlenül megosztott politikai hovatartozásban is polarizálódott kisebbségnek önmaga megszervezésével kell beépülnie a magyarországi etnikumok, társadalmi közösségek sorába. Történetileg jórészt most jutottak el oda, hogy politikailag megszervezhetik saját magukat, kialakíthassák a sajátos kultúrát hordozó, értékrendszert követő, életmódot folytató közösséget. Ez a feladat rájuk vár, más nem teszi meg helyettük.

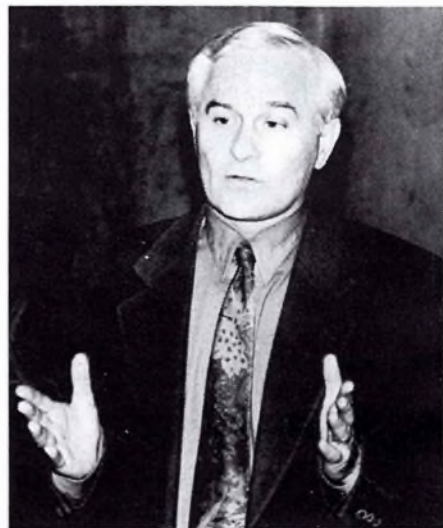
– **Mit tehet a többség, a magyarság, a helyzet javításáért?**

– Nemcsak tudomásul kell vennie, de jó szívvel el kell fogadnia a megváltoztathatatlan tényeket. Együtt élünk, egy országban, mintegy félmillió cigánnyal. Egyik napról a másikra nem lehet és nem is célszerű megváltoztatni szokásaikat, kultúrájukat, életmódjukat. Nem lehet előírni számukra a "magyarrá válást", az azonnali határidőt. A cigányságot úgy kell elfogadni, ahogyan él, ahogy fenntartja, működteti magát. Mindenfajta változtatás csakis a türelem és a megértés jegyében történhet csupán.

Mint ahogy a cigányságnak is fel kell ismernie: a modern társadalommal összeegyeztethetetlen szokásokat, életmódbeli elemeket el kell hagynia. A magyarságnak a legfőbb feladata az, megértse ezt a közösséget és segítse törekvéseit. Támogatnia kell az önkormányzati elv alapján történő önszerveződésüket, jelenlétüket. A folyamatos és mindenki számára biztonságot adó beilleszkedésüket a társadalomba.

– **Gyakorta tapasztalni, a romákat elsőként éppen saját értelmiségük hagyja cserben. Kikre számíthatnak, ha a tanult emberek letagadják származásukat, feloldódnak a többségi társadalomban?**

– Két fő veszélyt látok, amely komoly mértékben akadályozhatja a megoldást. Mindkettő a cigányság körében jelentkezik. Először is, a cigány értelmiség nagy része az asszimiláció felé indult el. Nem az integrálódás, hanem az elvtelen beolvadás felé. Tehát nem mint önálló, máságit, kultúráját megőrző csoport a magyarságban, hanem az önazonosság feladói és feloldódói elemek. Ez gyakorlatilag attól az értelmiségtől fosztja meg a kisebbséget, amely türelmes munkával enyhíthetné a problémákat. Nem csupán a magyaroktól kellene várnia sorsa jobbra fordulását ennek a népnek, hanem saját vezetőitől. Attól a kitermelt, tanult rétegétől, akik szószólóvá válnának. A másik probléma a rasszista szembenállás. Ez nemcsak a magyarsággal szemben tapasztalható, hanem a többi kisebbséggel szemben is. Ennek következménye egy olyan befeléfordulás, amely a modern társadalom számára elfogadhatatlan életmódbeli elemekhez való ragaszkodást jelent. És ez összekapcsolódik az elkülönüléssel, a kifejezett ellenséges magatartással és a többségi nemzetiség kultúrájának, szokásainak az elutasításával. Ezt a két fő veszélyt kell elhárítani ahhoz, hogy a cigányság megtalálja a saját útját. A ma-

Bihari tanár úr

gyarság ebben segítséget tud nyújtani, de a feladatokat átvállalni már nem. A saját rasszista személyiségeit illetve az asszimilálódó értelmiségét a helyes útra terelni csak az önkormányzatát megszervező, erejében bízó cigányság képes. Ez a megmaradás és az integráció feltétele.

– **Ehhez kiművelt emberfők, képzett, tanult emberek és főként iskolázott fiatalok szükségeltetnek.**

– Valóban, szinte minden az oktatáson, a művelődésen múlik. A cigányság önszerveződéséhez a kulturális intézményeinek a fenntartása és működtetése éppúgy hozzátartozik, mint az iskolarendszerének kiépítése. Az óvodától a legmagasabb képzettséget adóig. A kulturális értékek elsajátításához, mindezek öntudatosításához a feltételek adottak. Hazánk összehasonlíthatatlanul jobb helyzetben van, mint akár a környező országok bármelyike. Az etnikai feszültségek megközelítőleg sem olyan élesek, mint másutt. Akár tapasztalatainkat tekintjük, avagy az irodalmi alkotásokat, láthatjuk, egymást elismerő, együttélő népekről van szó. A zenei kultúrában, képzőművészetben, irodalomban maradandót alkotó cigány művészek elismerésnek örvendenek. Polgárosodó, őket követő társaik pedig a lehetséges utat mutatják meg, közelítve egymáshoz az embereket, csökkentve mindazt, ami elválaszt. A társadalomban a cselekvő embernek van tekintélye. Ha a cigányság saját maga veszi kezébe sorsának irányítását, van remény akár közeli megoldásra is. Ebben kell bízunk mindannyiunknak.

– csb –

KERESZTÉNY ÓVODACSOPORT KARCAGON

Mindannyian keressük a szeretetet. Van aki a családjában, van aki a munkahelyén, vagy éppen a szerelemben, hiszen csodálatos érzés szeretetet kapni. Kevesebb azonban azoknak a száma, akik a szeretetet adni kívánják. Hitet és szeretetet.

Ezt teszi Karászi Julianna Jász-Nagykun-Szolnok Megyében, Karcagon, a kunság fővárosában, ahol cigány gyermekek szívét próbálja megtölteni Jézustól kapott szeretetével.

Nem is sikertelenül.

Barna fiúcskák és kislányok rohangálnak az udvaron. A kora tavasz első napsugarait kóstolgatják. Sok-sok nevetés, boldogság. Meglátván az idegen embereket, sajátos gyermeki hangnemből üdvözlnek bennünket. „Megjöttök az újságos néni!” – kiabálják. Karászi Julianna beinvítál szobájukba. A falon Jézust ábrázoló kép, amit a gyermekekkel együtt készített. A díszlet is többnyire az ő kezük munkája.

– **Hány gyermekből áll ez a keresztény csoport?**

– Az egész óvodába 96 gyerek jár, ebből 90 cigány származású. A csoport 26 fős.

– **Hogyan született ez az elképzelés?**

– Keresztény családban nőttem fel, és természetes volt számomra, hogy keresztény hit szerint éljek. Mindenképpen akartam egy ilyen jellegű óvodát szervezni.

– **Miért cigány gyermekekre esett a választása?**

– Azt hiszem a cigányság évszázadok óta olyan elnyomásban, olyan megtűrt-

ségben él, amiből mindenképpen kell valami kivezető út. Én úgy gondolom, ezek az emberek elsősorban lelkesültek, és a keresztény életen keresztül vezet hozzájuk az út. Egy más értékrend bemutatásával a másság tolerálásával egészen közel lehet hozzájuk kerülni. A másik ok pedig az, hogy Jézus Krisztus eljött erre a világra és ő nem válogatta szét az embereket. Nála minden ember egyforma volt, és mindenkinek szeretetet hirdetett.

– **A szülők hogyan fogadták az elképzelését?**

– Első szóra beleegyeztek. Nagyon segítőkészek voltak. Minden hónapban tartok szülői értekezletet. Amikor valamelyik szülő nem jön el, én másnap számonkérem tőle. Hála Istennek vannak olyan szülők, akikre építhetek. Karácsonykor volt egy ünnepség, ahol minden gyermek kapott szerepet. Sok szülőnek volt az a véleménye, hogy egy életre szóló élményt kaptak.

– **Említette, hogy ezek a gyerekek nagyon hátrányos helyzetűek. Mennyiben segít nekik ez az oktatás?**

– Nagyon elevenek, de ez azt hiszem a vérmérsékletükből is adódik, a keresztény hittel azonban rengeteget lehet rajtuk formálni. Azt szoktam nekik mondani, amikor valami rosszat csinálnak, hogy Jézus nem haragszik rájuk, de nagyon szomorú. És ők nem akarják, hogy szomorú legyen.

– **Őn hogy érzi magát ebben a – mondjuk úgy – elhivatottságban?**

– Nagyon jól. Nálam minden gyermek egyforma, de a hátrányos helyzetűekkel természetesen többet kell foglalkozni. Szeretném őket nagyon sok helyre elvinni, hogy ismerkedjenek a környezetükkel. A farsangi bál csekély bevételéből és némi segítséggel debreceni kirándulást szervezünk.

– **A helyi egyház hogyan fogadta az óvodát?**

– Új plébánosunk van, aki nagyon

„Engedjétek hozzám a gyermekeket!”

örült az elképzelésnek. Már régen szeretett volna ő is valami hasonlót beindítani, de nem volt hitoktatója.

– **Mondjon valamit magáról is!**

– A Hittudományi Egyetem harmadéves hallgatója vagyok. A helyi Kereszténydemokrata Néppárt elnöke és egyben képviselőjelöltje is vagyok. Nem tudom, mennyire szerencsés elindulni egy nőnek egy ilyen megmérettetésen, de megpróbálom. Az óvodához visszatérve: tudom, hogy csak egy picit szikra az, amit itt elindítottam, de ha az apróságok megfelelő támogatást kapnak a családjukban, és később az iskolában, akkor ebből egy nagy tűz is lehet.

Kóté Lilla

Jézus nem haragszik ...

O BIRSHIND – AZ ESŐ

Képeink a Lindri Cigány Táncszínház első előadásán készültek a Városháza Nagytermében

Roma gála Kállóban

Szinte kimeríthetetlen az a cigány folklór forrás, amelyből merítve ismét sikerült bizonyítanunk minden szkeptícista, áltudományos felfogással szemben: létezik, él, és nemzedékek ápolják a roma kultúra; ének, zene, tánc gyöngyszemeit, s ha a francia, amerikai folklóristák is veszik a fáradságot az Óceánon túlról idejönni, s zenei ének és táncmotívumokat gyűjteni, akkor nekünk szent kötelességünk ezt itt a végeken őrizni, menteni, ápolni, s hordozókat becsülni, a tehetségeket pedig tenyerükön hordani.

E nem kis feladatra vállakoztunk ismét, amikor az MCKSZ megyei elnöksége a Szabolcs Szatmár Bereg megyei Önkormányzattal együtt meghirdette a cigány ének-zenei vetélkedőt. Vállalkozásunkat óriási érdeklődés kísérte. Hatvanöt énekest, hangszeres szólistát és zenekart hallgattak meg a zsűrik. Három elődöntőt kellett szervezni. A nyíregyházi, a mátészalkai és a nyírbátori elődöntők után a döntő és a gála Nagykállóban volt. A zsűriben helyet foglalt: **Fátyol Tivadar** zeneszerző, (a zsűri elnöke), **Choli Daróczi József** költő, **Lakatos Menyhért** József Attila díjas író, **Hága Antónia** országgyűlési képviselő, tanárnő, és **Farkas Kálmán** újságíró.

Nem vállalkozhatom műkritikára, s arra sem, hogy átfogó képet nyújtsak e monstre vetélkedőről s valamennyi szereplőjéről. Ismét bebizonyosodott viszont: sok még a kallódó, felfedezésre

Az aranyosapáti romák zenekara

és támogatásra szoruló tehetség, akiket kötelességünk megismertetni a közvéleménnyel. Elöljáróban szeretném megjegyezni: az elmúlt négy-öt év alatt együtteseink külsőségeikben, színpadi megjelenésükben is rengeteget fejlődtek. Korábbi szegényes gúnyáikat eldobták, s a hagyományos cigány népviseletben léptek dobogóra.

Ezúttal is akadt néhány különösen kiváló produkció, amely élményt nyújtott, s emlékezetes marad a sokszázas közönségnek. Ezek sorából kell kiemelni a nyírbátori **Szilágyi Sándort**, aki különlegesen szép hangtechnikával gitárkísérettel adta elő az ősi cigány dalokat. Nem véletlenül hívta meg az idei nemzetközi cigány fesztiválra **Raduly József** a 100 Tagú Cigányzenekar Együttesének vezetője. Szólni kell a két kis baktalórántházi fiú produkciójáról, **Jóni Béla** és **Pintér Barnabás** énekkettősről. Különösen meglepték a zsűrit és a közönséget a gitárosok. A Tiszavasváriból érkezett **Rézműves Gyula**, **Vadász Dezső**, **Vadász Kálmán** és **Balogh Rudolf**. Kitétek magukért a paszabiak, különösen az **Oláh Jánosné**, **Tóth Ferencné** kettős, Aranyosapátiból a Szolnoki testvérek, a kótaji **Tóth Pál** és sorolhatnám tovább.

Szilágyi Sándor

Tizenkilenc produkciót hallgatott végig a zsűri, a hallgatóság. A gála díszvendége **Dr. Zilahy József**, a megyei közgyűlés alelnöke nagy elismeréssel szólt a látottakról, hallottakról. A Nagykállói gála ismét egy újabb állomása volt a cigány hagyományörzés ápolásának. Ott, ahol egykor Kodály tanár úr merített tiszta forrásból, s megalkotta a világhírű Kállai kettőst, most a cigány folklór bölcsőjét ringatták.

Írta és fényképezte: **Farkas Kálmán**

Jóni Béla és Pintér Barnabás

Barhtalo Drom! (részlet)

Ma már alig-alig élek az autóstoppal, hacsak nem úgy, hogy felveszem az irdalmas szamaritánusra hasztalan vára-kozókat. Sokat tanul az ember ezektől a pillanatnyi barátoktól. Talán ők is töl-lem.

Egyszer Romániában két fickót vet-tünk észre, akik stoppolásra emelték kezüket. Úgy néznek ki - mondom -, mint akik romaneszül beszélnek.

- Kai jan? (Hova mentek?)

- Hé, maga romául beszél? Nem ma-ga az a párizsi pap, aki az én unoka-testvéremmel, a szegény **Meloval** törö-dött?

- De igen, és most Recasba megyek **Mitru**hoz.

- Ő a nagybátyám, mi is oda me-gyünk.

Kicsi a világ. De az országút hosszú és a végállomás kellemes, amikor vég-re a szálláshoz ér az ember. A cigány vendéglátás csodálatos. A keleti orszá-gokban, miután bemutatkoztunk, már minden rendben van. A romák odaad-ják az ágyukat, ők maguk pedig ké-nyelmetlen díványon alszanak. Egy-szer Argentínában sátrat vertek föl ne-kem a lakásban, hogy megkíméljenek a ház apraja-nagyjának nyüzsgésétől, de aztán a családfő, hogy ne érezzem magam egyedül, megosztotta velem a matracot.

A keleti országokban nem vall óvatos-ságra bárki vendéglátását kérni. Románi-ában ez szigorúan tilos, és a testvérek ennél kevesebért is börtönbe kerülnek. De a romák vidám nemtörődősége fű-tyül ezekre a tilalmakra. Az ő nyelvüket beszéljük, egy család vagyunk. Talán a rendőrség is elnézőbb velük szemben, hiszen semmilyen veszélyt nem jelente-nek a rendszer számára.

Az országút váratlan örömeket, sze-rencsés alkalmat, új barátságokat tar-talmaz, melyeknek nincs idejük elrom-lani, mivel tovább kell menni és gyak-ran nem is látjuk többet egymást. Az országút veszélyeket is tartogat. Későn kezdtem autót vezetni és még később jól vezetni. Tonnányi acéllemezt tettem tönkre. Hirson és Mézières között egy furcsa mód Mon Idée-nek - Gondola-tomnak - nevezett tanyán áthaladva ónos esőbe keveredtem és bum!, az autó egyszer csak fának ütközött, én a földön ültem, arcom csupa vér. Az autó ajtaja pedig zárva volt. Amikor ezt el-meséltem, a romák csodának tartották.

Legveszélyesebb utak Jugoszláviá-ban vannak, völgyzorososok kelet és nyugat között: a görög utak elragadó-ak, kiskápolnácskákkal, melyek nem

nagyobbak egy postaládánál, bennük ikon és az örök mécses felélesztéséhez olaj rejtőzik. A kukorica és napraforgó táblák között vezető bánati utak sívá-rak, csak a félénk golyák és a vadludak csapatainak fehér foltjai vidítják fel né-ha. Szerettem az eukaliptuszok árnyé-kolta portugál utakat, és a napos, an-dalúziaikat. Hosszabb időre áltam meg Granada és Cadíz között, hogy meg-csodáljam a fehéren vakító Sierra Ne-vadát, míg az olajfák között parittyával felfegyverkezett kecskepásztor őrizte nyáját. Aztán a lengyel utak, melyeket októberben sárga levelek borítanak, a nagy költséggel kivilágított skandiná-viaiak...

No és Franciaország útjai! Valószí-nűleg legalább annyit vagy még többet jártam rajtuk, mint a cigányok, akik többnyire a vidékükön, vagy kis járá-sokban maradnak. Láttam a hatszög mind a hat sarkát. Legelső utunk Fleury atyával Verdunból Dunkerque-be, majd Cherbourg-ba vezetett: láttuk Rennes-t, Quimper, Vannes-t, Nantes-ot, a Vendée-t, Bordeaux vidékét, hogy végül az arachoni medencében kös-sünk ki.

A nomádok, főként a mánusok, min-denütt lázban égtek, az akkor egészen új pünkösdisták „kereszteshadjárat” mi-att. A legfanatikusabbak még az év vé-ge előtt jóstolták a világ végét. Azt mondták, elkárhozunk. Mások egysze-rűen csak nyugtalanok voltak és nem tudták, kihez, mihez, merre fordulja-nak. Némelyek elüldöztek bennünket, félték egy újabb fenyegető propagán-dától. Több száz láttnak belőlük, fel-mértük e missziós probléma sokrétűsé-gét. Hol kezdjük és ki segít?

Ahogy öregszen, visszapillantok a megtett útra. Soha nem járt még olyan közel az igazsághoz a magam előtt lá-tott kép, mint most. Valóban útról van szó, a cigányság hosszú útjáról. A ci-gány világ valóban az országút világa. Az öreg **Zankó**, aki Kijevben született, járt Mandzsúriában, Kínában, Japán-ban, Amerikában. Lionban kötött ki, ahol lejegyeztem döbbenetes utazásá-nak történetét. Ősi bolyongó ösztönt örökölt.

„Hagyd el országod, családod, apád házát ezért az országért, melyet muta-tok neked.” A kálváriák, a szelíd ma-donna arcok, a harangok, fenséges pla-tánok vagy a rózsaszín babérfák útja, aszfaltozva, vagy kavicsal borítva, hódítások, vagy a menekülés útja, min-dig úgy érzem, végül az ígéret földjére vezet bennünket.

1994:

nemzetközi családev

Az ENSZ 1989-ben elfogadta a gyermek jogairól szóló egyezményt. Az ENSZ Gyermekalapja az UNI-CEF így foglalta össze az alapelve-ket a következő 10 pontban:

1. **A gyermeknek fajra, színre, val-lásra, állampolgárságra és nemre való tekintet nélkül joga van egyen-lősséghez.**

2. **A gyermeknek egészséges szel-lemi, lelki, erkölcsi és társadalmi fejlődése érdekében joga van a spe-ciális védelemre.**

3. **Névhez és állampolgársághoz való jog.**

4. **A megfelelő táplálkozáshoz, la-káshoz és egészségügyi ellátáshoz való jog.**

5. **Amennyiben a gyermek fogya-tékos, joga van a speciális gondos-kodáshoz.**

6. **A szeretethez, megértéshez és védelemhez való jog.**

7. **Az ingyenes oktatáshoz, játé-khoz és pihenéshez való jog.**

8. **A gyermeknek joga van arra, hogy katasztrófa esetén az első kö-zött kaphasson segítséget.**

9. **Az elhanyagolással, kegyetlen-séggel és kizsákmányolással szem-beni védelemhez való jog.**

10. **A gyermeknek joga van arra, hogy diszkriminációtól mentesen; szeretetben, békében és a tolerancia szellemében nevelkedjen fel.**

Az egyezmény rámutat arra, hogy elsődlegesen a családnak kell biztosí-tania a gyermek fejlődéséhez nélkülözhetetlen anyagi feltételeket és az érzelmi támaszt. Ugyanakkor felhív-ja az egyes államokat, nyújtsanak se-gítséget a szülőknek e kötelezettsé-gük teljesítéséhez. Az állam szervei csak abban az esetben vállalhatják át a család minden funkcióját, ha azt a gyermek érdekei mindenképpen megkívánják.

A család nemzetközi évének hiva-talos emblémáját **Catherine Littasy-Rollier**, svájci művész tervezte. Az embléma egy szív, melyet tető véd. A művész szerint ez „nemcsak az életet és szeretetet, hanem az otthon, a meleget, a másokkal való törő-dést, biztonságot, szolidaritást és to-leranciát is jelképezi. A kalligrafikus embléma egyszerre fejez ki egyedi-séget és folytonosságot, valamint ér-zékelteti a bizonytalanságot” - teszi hozzá.

Erőszakos remények helyett

A politikai élet némely fejleménye mutat egy s más közös vonást az abszurd drámával; úgy járnak-növik át az abszurditás elemei a politikai játésmákat, hogy maga a történet válik szinte teljességgel értelmezhetetlenné. S itt nem csupán a hungarizmus felszínre kerülésére kell gondolni, vagy arra a szervezetre, mely szimbólumaként a fehér színű ötágú csillagot használja, hanem arra is, hogy a hatalmon lévők miként vesznek részt a végjátékban. Miközben rendületlenül a demokrácia mértékéről, a türészhatárról beszélnek, nyíltan fasisztoid eszmék kelnek életre. Még csak szórványosan és elszigetelten, de azt a veszélyt is felidézve, hogy bizonyos ködképek különféle filozófiai dogmák vagy torz bizonyítási módszerek hibájából gyökeresedtek meg és élnek tovább az emberi gondolkodásban. *Ami minél kevésbé lehet a riasztó jeleket véletlenszerűnek tartani, s minél több érdek fűződik ahhoz, hogy a polgári demokráciát felszámoló törekvéseket kizárólag baloldaliként tüntessék fel, annál inkább illuzórikus lesz a demokratikus választás végeredménye.* A szélsőjobboldal fokozatos térhódítása is ezt erősítheti meg.

Megérteni megérthetetlenségét

Mert nem csupán a hungarista, népruralmista, nemzetvédő stb. eszmék megjelenése a veszélyes, hanem sokkal inkább az, hogy politikailag demonstratív erejűvé válhatnak. Akár úgy is fogalmazhatnánk: megérteni a szélsőjobboldal felszínre törését nem jelent egyebet, mint megérteni megérthetetlenségét. Még pontosabban abszurditását. Mert ahogyan nap-nap után tapasztalhatjuk, nem eladhatatlan bővüliről van szó, s nem is a harmincas-negyvenes évek politikai hulladékáról, hanem olyan eszmerendszerről, mely állampolgári elfogadásra és támogatásra egyaránt számíthat. S ha figyelembe vesszük a társadalom periferiájára szorultak rend és biztonság iránti vágyakozását, részben ez érthető. A Szálasi-nosztalgia-ák sem elsősorban a csendőrszellemet idézik fel, hanem a „nemzetvédelem magasztos világát”. Kétségkívül az az eszmei repertoár, melyből választani lehet, sokak számára nyújt érzelmi azonosulást. Micsoda szép idők voltak, mikor a társadalmat magyarokra és nem ma-

gyarokra, keresztényekre és ateistákra, zsidókra és nem zsidókra lehetett osztani. S mindezen révüldözve akár el is lehet feledkezni az erőszak történelmi borzalmairól. Kivált akkor, ha a viszonyítási pontok mindenkor az államszocializmus kezdeti időszakáig nyúlnak vissza.

Erőszakos remények bűvöletében

Másfelől ugyanennyire nyilvánvaló, hogy – finoman fogalmazva – az erőszakos remények bűvöletében élők saját eszményeiket akarják a többségre erőltetni. Mármint azokra, akik szerintük eddig tévelyegtek. Együttérzést és támogatást úgy remélvén, hogy például politikai szónoklataikban minduntalan a honi rögre, s a magyar lelkültre hivatkoznak. De ezek minden ízében kétségbeesett szükségmegoldások, hiszen a nép – akár kis-, akár nagybetűvel – pusztán a tömeg szinonimája. Éppígy az is tény, hogy a „nemzetvédelem és -vezetés” eszméje olyan morális követelményt sugall, melyhez képest minden másodlagossá válik. Így az sem meglepő, hogy a magyarsághoz való tartozás ténye előzetes szelekción alapul (kiegészülve a felsőbbrendűség hangoztatásával). A szélsőjobboldaliság legnagyobb veszélye ugyanakkor abból származik, hogy képviselői nemcsak gazdasági, társadalmi és kulturális modernizáció szükségességét tagadják, hanem – politikai szakkifejezésekkel élve – a demokráciát fenntartó instrumentális racionalitást is (azaz a tárgyalásos, meg egyezésszerű formákat és módszereket). Nyilván ezért is ragszkodnak a különféle rituális politikai akciókhoz, melyek révén a „nemzetvezetés” forgatókönyvét ismertetik az erdőgazdálkodástól az anyaság intézményéig. S ez a kulcsfontosságú vonás élesen jelentkezik abban is, ahogyan a legitim pártokhoz vagy másfajta szervezetekhez való visszonyukat meghatározzák. Mert ebben is a közös ellenség keresése lép elő, s a „nemzetvédelem” mércéje szerint lesz valami elfogadható vagy elvetendő.

Növekvő ellenszenv

Emiatt sem bagatelizálhatjuk a szélsőjobboldali veszélyeket. S az sem megnyugtató, ha a „nemzetvédelem” hirdetett jelszavai első hallásra nem annyira riasztóak, mint amennyire tör-

téneti összefüggésben annak bizonyulnak. Mert idővel elkerülhetetlenül ijesztők lesznek. S legfeljebb romantikus-misztifikáló stilizálással hitethető el, hogy gyorsan kimúlnak. Mivel a társadalom többsége joggal bizonytalan, s alig tudja, mi történik körülötte, mindenki igazodási pontokat keres. Vannak, akik az új nemzeti igazodásban látnak kiutat, s nem kevesen vannak olyanok is, akik növekvő ellenszenvet tanúsítanak mindazok iránt, akik – többek között – nem tartják mindennél előbbre valónak a keresztény magyar társadalom megteremtése köré szőtt ábrándokat. Szerencsére a tomboló gyűlölet csak néhány „nemzetvédő” megnyilatkozásaiban érzékelhető. Habár a gyűlölködők tábora könnyen szaporodhat, hiszen a bizonytalanságot az is fokozza, hogy az alullévők úgy érzik: éppen alattuk rendült meg végképp a talaj. Az ördögge mitizált szereplők közül pedig könnyű bűnbakot választani. Csakhogy a demokrácia keretei annyira sohasem tágíthatók ki, hogy az erőszak – bármely ideológiai formában jelenjen is meg – igazolhatóvá lenne.

Az egyetlen szabadság...

Mert másfél száz évnél is régebbi igazság, hogy „az egyetlen szabadság, mely e nevet megérdemli abban áll, hogy saját javunkra, saját lehetőségeink szerint törekedhetünk mindaddig, míg ezáltal másokat jólétüktől meg nem fosztunk, vagy őket annak elérésében nem gátoljuk.” (St. Mill). Ha ezt a felismerést elfogadjuk, a legkevésbé sem lehet kétséges, hogy a szélsőjobboldal szabadságeszménye az alattvaló állampolgárok szabadságáival egyenértékű. S ha csupán beteges szédelgésnek tűnik is mindaz, amit a „nemzetvédelem” megszálottjai megoldásként kínálnak, politikai szándékuk és akaratuk eredménye menthetetlenül újabb történelmi zsákutca realitását idézi fel. A rendszerváltás elmúlt időszakában ugyan számtalan ígéret nem vált valóra, s az új rendies szerkezetek is fokozatosan kiépültek, de a jogállamiság keretei mégiscsak fennállnak. Akik pedig mindennek felszámolásával kísérleteznek, szemernyi könnyörületet nem érdemelnek. Akkor sem, ha az abszurd színjáték igazán még nem kezdődött el.

Dr. Kerékgyártó T. István

Hogyan ne kérjünk pénzt

NÉHÁNY GYAKORI HIBA PÁLYÁZATÍRÁSNÁL

Nem kérni...

Vannak, akik úgy gondolják, hogy ha jó munkát végzünk, akkor majd automatikusan jön a pénz. A pénznek nincsenek lábai. Kérni kell.

Nem beszélni a lényegről...

Vannak, akik úgy gondolják a pénz-kérés a jómodorral ütközik, és így csak céloznak rá, ahelyett, hogy egyenesen kérnék. „Anyira padlón vagyunk, hogy fogalmam nincs, hogyan fogjuk a számlákat kifizetni. Egyébként <<tök jó>> új kerékpárod van.”

Tisztességtelenség

Ne hazudj, hogy megkapd a pénzt! Hosszú távon, sokkal jobb, ha őszinte vagy, mivel foglalkozol, és mire kell a pénz. Ne mondj dolgokat csak azért, mert úgy gondolsz, azt akarja leendő támogatód hallani!

Könyörögni, mentegetőzni, vagy követelőzni?

A szponzorok azért adományoznak, mert hisznek abban, amit csinálsz. Így fontos, hogy te is bízz benne. Saját szervezeted munkájához kérsz támogatást, tehát nem kell könyörögnöd vagy mentegetőznöd, és a követelőzés sem helyes.

Nem ismered a szervezeted gazdasági helyzetét...

Ha pénzt akarsz kérni, akkor fontos tudnod, mire költitek majd el, ismerned kell a többi anyagi forrásaitokat stb.

Túl keveset kérni

Általában kevesebbet kérünk, mint amennyi kell, mert úgy gondoljuk, hogy annyit úgysem ad senki. Jobb annyit kérni, amennyire szükség

van, minthogy olyan összeget kérj, amivel nem lehet elvégezni a munkát.

Feltételezni

Gyakran azért nem kérünk, mert előre elhatároztuk, hogy az az ember úgyse fog adni, hacsak nincs valamilyen konkrét okod, hogy így gondolkodj. Soha ne feltételezz vagy dönts más helyében. Ha nem tudnak adni, azt képesek saját maguk is közölni.

Feladni

A kitartás a sikeres fundraising kulcsa. Mindig lesznek olyanok, akik nemet mondanak. Addig kell kérni, amíg nem mond valaki igent.

Megállni az igennél

Térj vissza azokhoz az emberekhez, akik már egyszer igent mondtak. Ha egyszer már igent mondtak, akkor talán újra hajlandók támogatni. Próbáld őket rendszeres támogatókká tenni! Ne felejsd el újra kérni azoktól, akik már adtak!

Bemutatjuk a Bolhói Cigányszervezetet.

Bolhó Somogy megye területén közvetlen a Dráva partján található. A 900 lelket számláló szép település 14 %-a cigány származású. A szervezet 1993. november 5-én alakult 28 fővel. Azóta 44 főre emelkedett a taglétszám. Az újonnan megválasztott vezetők nagy kedvvel és tele ambícióval álltak az új feladatok elé.

Kiss József vagyok, 1953. május 24-én születtem. Aorstól nem kaptam meg azt a lehetőséget, hogy továbbtanulhattam volna, így családos emberként ismerkedtem meg az iskolapad komolyabb oldalával, és ennek folytán próbáltam egy bizonyos szellemi szintre feltornáztatni magam. Én lettem a szervezet elnöke.

Kuti Sándor 1958-ban született. Ő szakmunkás bizonyítványt szerzett lakatos szakmából. Szintén nő, családos ember. Nagyon komoly és meg-

fontolt. Komoly hozzáállása nagy mértékben segíti a szervezetet munkáját. Mint alelnök lett megválasztva.

Martin Pál 1961-ben született. Több szakmunkás bizonyítvánnyal rendelkezik. Szintén családos ember. Komoly megjelenésű, sok ember hallgat rá. Ő a gazdasági ügyekért felelős.

A szervezet elsősorban érdekképviselőket lát el a cigányságon belül. Komoly munkatervet készítettünk elő, amiből most csak szilánkokat adunk ki. Szeretnénk a cigányság minden közös problémájával foglalkozni, illetve annak jogi formáját képviseltetni. A másik fő feladatunk a fiatalság felkarolása, továbbtanulási szándékuk támogatása. Gondolok itt a nem régen beindult Gandhi Alapítvány jóvoltából a hatosztályos cigány gimnáziumára. Nem utolsósorban a munkanélküliség

enyhítése érdekében a cigányságot szeretnénk földhöz juttatni.

A szervezet tagjai fiatalok. Fogékonyság és tetterre készek. Ezt mi sem bizonyítja jobban, mint az, hogy 1994. január közepén megalakítottuk hagyományörző együttesünket, melynek a próbái nagyon intenzíven folynak. Olyan fiatalember tanítja táncolni és énekelni az együttes tagjait, aki nem kíméli önmagát sem. **Ormosi Györgyről** van szó. Már több együttest hozott létre, és ismeri minden fortélyát az ilyen munkának. Tudja, hogyan szerezzen sikerélményt a fiatal kezdőknek.

Megpróbálunk a hivatalos szervekkel együtt dolgozni. Példát szeretnénk mutatni azoknak, akik kilógnak a sorból. Ezúttal szeretném megköszönni a „Lungo Drom”-nak, hogy bemutatkozhattunk a lap hasábjain.

Kiss József, Bolhó

A szociális törvény változásai

1. Gyermeknevelési támogatás (GYET), más néven főállású anyja

- a fő jogosultság maradt

Változás:

- a gyermeknevelési támogatást a szülők akkor is igénybe vehetik, ha – a harmadik után – újabb gyermekük vagy gyermekeik születnek, akik még nem érték el a hároméves kort.
- február elsejétől azoknak az édesanyáknak is lehetőség nyílik a GYET igénybevételére, akik a 180 napos biztosított jogviszony hiánya miatt egyébként nem lennének rá jogosultak. A népjóléti miniszter ugyanis egyedi elbírálás alapján ezt követően megítélheti az ellátást. Az igényt a helyi jegyzőnél kell bejelenteni, és azt a polgármesteri hivatalból továbbítják a miniszterhez.
- További változás, hogy amennyiben valamelyik gyermek halála miatt megszűnne a jogosultság, a támogatást még három hónapig folyósítják.

1994. márciusában a mindenkori legkisebb öregségi nyugdíj legkisebb összegének háromszorosa: 21400 Ft. A támogatás szolgálati időre jogosít. Jelenleg a GYET összege 6800 Ft, ebből 6 százalék tb-járadék, így 6392 Ft-ot kapnak kézhez.

A GYET (gyermeknevelési támogatás) tehát a népjóléti miniszter kivételes méltányosságból állapítja meg, ha az igénylőnek nincs 180 tb napja.

- Így, akinek jogosultsága megszűnt, legfeljebb 2 évig,
- akinek nagykorú gyermeke oktatási intézmény nappali tagozatán tanul, a tanulmányainak befejezéséig,
- aki három éven aluli gyermeket nevel, feltéve, hogy a kérelmező legalább három kiskorú gyermeket nevel.

Nem állapítható meg GYET,

- ha a kérelmező családjában az egy főre jutó jövedelem az öregségi nyugdíj mindenkori legki-

sebb összegének háromszorosát meghaladja. (21 400 Ft)

- ha a jogosult rendszeres pénzbeli ellátásban részesül,
- ha munkaviszonyban áll,
- ha munkaviszony jellegű jogviszonyban áll, és emellett munkaideje meghaladja a napi 4 órát.
- ha a támogatásban részesülő a gyermeknevelési kötelezettségeit nem teljesíti
- ha olyan más kereső tevékenységet folytat, amelynél a munkavégzés nem otthon történik.

2. A munkanélküliek jövedelempótló támogatása

- a fő jogosultság maradt

Változás:

- a munkanélküli járadékokra nem jogosultak csak akkor kaphatnak jövedelempótló támogatást, ha a családban az egy főre eső jövedelem nem haladja meg az öregségi nyugdíj 80 százalékát, azaz 5440,-Ft-ot.

A támogatás nem számít szolgálati időnek.

3. Ápolási díjra

- azok jogosultak, akik a velünk egy háztartásban élő, tartósan ápolásra szoruló hozzátartozójukat gondozzák. A 2–18 év közötti betegek után 6800 Ft, az ennél idősebb személyek ápolásáért 4080 Ft ápolási díj jár. Ez is „munkaviszonynak” számít, tehát tb járulékok terhelik, amelynek levonása után 6392 Ft-ot illetve 3835 Ft-ot kapnak kézhez az érintettek.

4. A rokkantsági járadék, illetve a vakok személyi járadékának módosításáról

Eddig a kétféle támogatást nem vették figyelembe a különböző személyes gondoskodási formák térítési díjainak megállapításánál. Most mindezeket figyelembe veszik. Ez a változás elsősorban az intézményi bentlakóknak jelent térítésszárazítást.

Dr. Pálfi Miklós

TÍZ SZÁZALÉKKAL EMELKEDNEK A NYUGDÍJAK

Döntött a parlament — A tb fedezi a számlát

SAJÁT JOGÚ NYUGDÍJAK EMELÉSE			
Emelés hatálya	Mérték	Maximum	Minimum
1992. jan. 1.	13 %	2000 Ft	800 Ft
1992. szept. 1.	6,5 %	1000 Ft	400 Ft
1993. márc. 1.	10 %	2200 Ft	650 Ft
1993. szept. 1.	4 %	1000 Ft	300 Ft
1994. jan. 1.	4 %	1000 Ft	300 Ft
NYUGDÍJEMELÉS, 1994. MÁRCIUS (Január 1-jei hatállyal)			
Folyósítás alapja	Emelés mértéke	Maximum	Minimum
Öregségi, rokkantsági teljes baleseti rokkantsági	10 %	3000 Ft	680 Ft
Öregségi, rokkantsági résznyugdíj, özvegyi és szülői nyugd.	10 %	1800 Ft	500 Ft
Árvaelátás, baleseti járadék, mezőgazd. járadék, özvegyi járadék	10 %	1200 Ft	—
Politikai nyugdíj-kiegészítés	10 %	nincs maximálva	—
Házastársi pótlék	400 Ft	—	—
Nyugdíjszerű szoc. ellátás	10 %	nincs maximálva	—
GYES	14 %	nincs maximálva	—
GYES-jövedelem pótléka	700 Ft	—	—

A VAJDA

A cigányok életét, cselekedeteit törvények (cigányul: Kris) szabályozzák. Ezek a szokásjogon alapult törvények hajdanában igen szigorúak voltak, a megszegésük súlyos büntetést vonhatott maga után.

Miután az egyre erősödő hatósági üldözés a szigorúan zárt egységű, tekintély alapon kormányzott nagy létszámú nomád törzseket arra kényszerítette, hogy egymástól elválva kisebb csoportokra oszoljanak, ezt a változást a törvények is megsínylették, betartásuk lanyhult.

Mikor az előbb „tekintély alapon kormányzott” törzsekről írtam, nem a mindenkor ügynevezett „cigányvajdák teljhatalmú jogkörére” gondoltam, mert szerintem ez nem létezett. A cigányközösségeken belül, minden hatalom az öregek kezében összpontosult, s ezek a nagy élettapasztalattal rendelkező öreg férfiak – élükön a legidősebbel – alkották a tulajdonképpeni törvényhozó testületet. A vajda csupán „végrehajtó közeg” volt, ezenkívül – testi ereje, illetve szellemi képességei folytán – összekötő kapocs, illetve megbízott szószóló a környező lakosság és (ha a szükség úgy kívánta) a hatóságok felé. (Ezért is járt a vajda mindig rendesebb ruházatban, mint a többiek.) – Tehát a vajda: a cigánytörzsek – öregek által jelölt és nép választotta – „ceremóniamestere”, illetve „nagykövete” volt.

Hogy mire alapozom az előbb leírtakat? Sajnos az irodalomra nem igen támaszkodhattam, mert a különböző országbeli cigánykutatók egymással homlokegyenest ellenkező véleményeket hangoztatnak a „vajdaság” kérdésében, bár abban mindannyian megegyeznek, hogy őt tartották a legfőbb hatalomnak.

Wlislocki a következőket írja a Palas Nagy Lexikona „Cigányok” külön mellékletében: „...a vajda tisztje atyáról fiúra, vagy annak hiányában a legközelebbi férfirokonra száll”. Ugyanő könyvében már távoli rokonokat is megjelöl a vajdasági intézmény várományosaként, sőt ha több igénylő is akadt, akkor egy sűteménybe egy szem babot főztek, és aki megtalálta, az lett a vajda. (Tehát szélesült az a kör, amelyből vajdát választhattak.) A méltóság – családon belüli – örökségét Wlislocki gondolom **Grellmanntól**, az első cigány szaktekinetlytől kölcsönözhette, és csak később, már saját tapasztalatai alapján tágított ezen. (Egyébként a cigány nemzetségek mondhatni

egyetlen „nagy családot” jelentettek; feltehetőleg, egy endogám törzsbe két exogám nemzetség tartozott.)

Az ügynevezett cigányfőnökök, a cigánytörzsek vezetőinek elnevezése országonként változik. **Colocci** szerint a cigányok 1417-ben, egy király és három herceg vezetésével érkeztek Közép-Európába. Németségföldre **Gnougj Márton** cigánygróf vezérelte őket, 1496-ban. Zsigmond magyar király menlevelében már „Ladislaus Wayvoda Ciganorum” szerepel. – Az utóbbi húsz esztendőben találkozunk: cigánykirály, cigánykirálynő, kápo, vajda, illetve cigánybíró elnevezésekkel Lengyelországban, Olaszországban, Franciaországban, Magyarországon stb. – Igen fontos kritérium, hogy a „vajda” elnevezésnek nincsen megfelelője a cigány nyelvben.

A vajdai méltóság külső jelvényei is különböznek egymástól. **Grellman** szerint: a vajdát meg lehet ismerni a vállán hordott ostorról. – „Tarisznyáján nagy ezüst vagy rézcímert hord hivatali jelvényül” – írja **Medgyes Lajos**. A „vajdabotról” – tudomásom szerint – először **Orosz Endre** emlékezik meg 1914-ben – a néprajzkutatók közül. A különböző ellentétes vélemények mellett zavarja még a vajdai hatalom helyes értékelését az a körülmény is, hogy pl. Magyarországon több, nem cigány származású vajda is működött, meglehetősen nagy hatáskörrel. Például **Izabella királynő** 1557-ben az erdélyi cigányvajda hivatalát **Nagy Gáspárnak** és **Báláfi Ferencnek** adományozta. Az utolsó cigányvajda: **Vallon Péter**, akit **I. Rákóczi György** nevezett ki. (Cigányok vajdája csak nemesember lehetett. E vajdák legtöbbször visszaéltek helyzetükkel és zsarolták a cigányokat.) – A jobbágycigányok vajdáját 1848-ig a földesurak nevezték ki.

A későbbiek folyamán a cigányvajda elnevezés „cigánybíró”-ra változott. **Ponori Thewrewk Emil** írja irodalmi kalauzában: nálunk azokon a vidékeken, ahol vándorcigányok szoktak megfordulni, az egyes községek cigánybíró választanak maguknak, aki rájuk ügyel, s a velük való bajokat vagy maga elintézi, vagy a hatósággal elintézteti. Eperjesen volt bírójuk aki a velük való közlekedést elvállalta. Őt most egy ügynevezett kézbesítő, ki cigányeredetű, váltotta fel. A csendőrség is jelölt ki cigánybírókat „viszont azt csak úgy fogadták el a cigányok, ha a cigánybíró botjának tetejére rá volt üt-

ve a csendőrségi pecsét”. „Összehívtuk a cigányokat, majd a férfiakra egyenként rámutatva megkérdeztük: kell-e ez bírónak? – Amelyiknél legjobban tiltakoztak, pontosan azt tettük meg.” Jelenleg is van cigánybíró minden olyan községben, melyben nagyobb cigánytelepülés található.

Végül, hallgassuk meg, mit mond **Nagyidai Sztójka Ferenc** a cigányvajdáról és választásukról. Sztójka, született cigány és amit közöl velünk, az cigány szóhagyományokon épül. Sztójka egyes kitételeiben igazolhatom előző gondolataim értelmét.

Sztójka költő is egyúttal, s a cigányok vándorlását versbe foglalva mondja el. Az ötvenhét szakasz közül most hatot leírok:

7. Elgondolták: hogy majd jobb lesz szétnézni a világba / Vándorolni, üstöt s fúrót csinálni az országba./ Otthagyták ők Sztójka Pálra a Nagy-idaí várat/ Vár és vajda nem kell többé, laknak majd sátorokat.

13. Első csapat Debrecennél vajdát választottak, / És annak ünnepélyére nagy lakomát tartottak, / És azoknak ezüst botot csináltattak számokra, / Kucsuj s Györgyi lettek akkor a csapat két vajdája.

37. És azontúl nem engedték őket nagy csapatokba, / Maradásuk nem igen lett soká egy-egy városba, / A hatóság elrendelte, hogy vajdákat válasszanak / És közöttük csendet, rendet hogy azok fentartsanak.

41. Ünnepeles nagy beszédet tartott nekik Rofojla / Lárma s verekedés nélkül választassék a vajda, / Egyik része a csapatnak Kozákestyót akarta, / De a másik része pedig szavazott a Purczára.

42. Három napig mindig az folyt: hogy ki legyen a vajda, / Kettő közül melyik legyen, Kozákestyó vagy Purcza, / S midőn semmire sem mentek, azt mondotta Rofojla: / Tegyük próbát, ki erősebb, és legyen az a vajda.

46. Azt határozta Rofojla, hogy egyaránt érdemlik, / És hogy az ő vajdájoknak, mind a kettőt megteszik, / Úgy is történt, mind a kettőt vajdáknak választották / Ezüst botot vettek nekik és kezükbe adták.

Erdős Kamill gyűjtéseiből

Megjelent: Néprajzi Közlemények

IV. évf. 1959.

A szerelmes királyfi

Egyszer volt, hol nem volt, volt egy falu ebben a faluban élt egy özvegyasszony. Három gyermekével nagyon boldogan éltek. Két fia volt és egy gyönyörűséges lánya akinek a hangja olyan szépen csengett mint a madaraké. A két bátyja minden reggel kiment a földekre dolgozni. A kis huguk az anyjuknak segített a házkörül. Éppen az udvart sepregette és közben énekelt. A királyfi a lovasaival a falut járta. Ahogy meghallotta a lány hangját, rögtön beleszeretett. Odament a lányhoz, és így szólt hozzá:

– Milyen gyönyörű vagy, és a hangod is olyan kellemesen cseng!

A cigánylány elpirult, hogy egy gazdag királyfi épp őt szólította meg. A király így folytatta:

– Jöjj velem a palotába, és légy a feleségem!

A lány így válaszolt:

– Én nem mehetek magához, még ha akarnék sem, mert az én nemzetségem más, mint a királyfié, és maga gazdag is, én pedig csak egy szegény cigánylány vagyok.

A királyfi ebből mindent megértett, és amint hazaért, rögtön a szobájába ment. Már hetek óta ki sem mozdult a királyfi. Az apja nagyon aggódott a fiáért. Bement a szobájába és megkérdezte:

– Kedves fiam, mondd meg nekem, mi bántja a szívedet!

A királyfi nagy fájdalommal elmondott az apjának mindent.

– Hát fiam! Ha szereted és el akarod venni feleségül, én nem bánom. Áldásomat adom rátok, nem teszek nemzetség közötti különbséget. Ha neked egy cigánylány tetszik és szereted, hát akkor légy vele mindig boldog.

A királyfi nyomban visszament a faluba, és az özvegyasszonytól és két a fiútól megkérte a lány kezét. Olyan hatalmas lagzit csaptak, hogy három falu is jó lakhatott a

A királyfi rögtönbeleszeretett...

sok finomságból. Még máig is boldogan élnek, ha meg nem haltak.

Rafael Aranka, Jászberény

A répát lopó nyúl

Egyszer volt hol nem volt, volt egyszer egy sündisznó. Ez a sündisznó minden ócskaságot gyűjtögetett. De már annyira minden volt a házában, hogy jóformán még ő is aligfért be az otthonába. Ha egy picit jóllakott akkor a sarokban kellett neki kuporogni, nyomorogni. Egyszer ezt megelégtelte, s elhatározta, hogy minden fölösleges dologtól megszabadul. Egy vasárnap reggel eltolta a vásárba a portékáját. Nem sokára oda is jött hozzá egy nyuszi, s azt mondta a süninnek.

– Na sünikém, van egy jó ajánlatom. Mindenedet ideadok én pedig adok ne-

ked érte egy répát! Ilyen ajánlatod még egyszer ugysem lesz, mert senkinek nem kell ez a sok kacat. Én is csak szívességből teszem ezt veled, hogy férjél a házadban, mert láttam hogy nem férsz!

A süni sok rosszat hallott már erről a nyúlról, hogy mindenkit becsap. De végül beleegyezett, mert őt ugyan mivel tudná becsapni? Odaadta hát neki a gyűjteményét, a nyuszi pedig a répát. A süni boldogan ment haza felé, arra gondolt, hogy a répa majd jó lesz ebédre. Amikor hazaért, nagyon büszke volt magára. Később elment az erdőbe tüzelőért. Ám az ajtót nem csukta be! A nyúl pedig csak erre várt. Alighogy a süni elment, ő belopódzott a házba, és ellopta a répát. A süni hazavitte a tüzelőt, aztán a

kamrához ment, hogy a répát kivegye és megegye, de már csak a hűlt helyét találta. Nagyon elszomorodott, és elkezdett sírni. Meghalotta ezt a mókust, és megkérdezte tőle, hogy miért sír. A süni elmesélt neki mindent. A mókus elmondta, hogy látta a nyuszt, amint a répát vitte sietve. A süni megkérte a mókust, hogy keressék meg együtt, és kérjék vissza a répát. A mókus bele is egyezett, s elindultak a nyuszi háza felé. De a nyuszinak is helyén volt ám az esze. Elment otthonról, mert tudta, hogy keresni fogják. Így a mókus és a sünike nem tudta vissza szerezni a répát!

A süni talán még most is sír, s ezért arra kér benneteket, ha megtaláljátok valahol a nyuszt, a répát vegyétek el tőle, s küldjétek vissza a címére!

Rácz Zsuzsanna

PÁLYÁZATI FELHÍVÁS

Az országos Művelődési Szövetség pályázatot hirdet szervezetek, szövetségek, szerveződések, művelődési házak, klubok, iskolák, amatőr művészeti csoportok részére.

PÁLYÁZATI TÉMAKÖRÖK:

1. Gyermekek és fiatalok művelődésének segítése, szabadidejüknek kulturális programokkal való kitöltése. Nevezni lehet közművelődési programokkal, klub programokkal.

2. Amatőr művészeti csoportok tevékenységének biztosítására. A települések művelődési, kulturális hagyományainak megőrzésére. Alkotó házak, alkotó telepek értékeit fenntartó tevékenységre.

3. Városokban, településeken folyó közművelődési rendezvények.

Pályázni pályázati úrlapon lehet. Kérjük, hogy levelében felbélyegzett, megcímezett válaszbortéket küldjön! A pályázat részvételi díja: 1000,-Ft. A pályázat beküldésének határideje: április 30.

Országos Művelődési Szövetség

H Í R E K

AJÁNLÓ

Várnagy Elemér: *Cigány fiatalok a nagyvilágban – pedagógia*

A szerző a pécsi JPTE Pedagógiai Tanszékének docense. A hátrányos helyzetű, különösen a cigány gyermekek pedagógiai problémáinak szakértője. E könyve a kérdéssel kapcsolatos összefoglaló, nemzetközi kitekintést is nyújtó munkája. Röviden, olvasmányosan bemutatja a cigányság világát, magyarországi történetét, a cigányság problémáival kapcsolatos európai pedagógiai kísérleteket és tapasztalatokat, távlatot és tanácsokat nyújt a mai hazai nevelő munka számára. A pedagógiai kutatómunka számára jelentős forrásanyag.

176 oldal, ára 200 Ft + 20 Ft ÁFA

André Barthelemy: *Cigányország útjain – szociográfia*

Ezt az élvezetes könyvet egy jó humorú, kalandos életű francia pap írta, aki évtizedeket töltött a cigányok között. Elbeszélése az európai cigányok életéről, gondolkodásáról szól, s nélkülözhetetlen a cigányság világának megértéséhez.

197 oldal, ára 170 Ft + 17 Ft ÁFA

A könyvek megrendelhetők az alábbi címen: Lámpás Kiadó, 7678 Abaliget Várhegy u. 5. Telefon: (72) 378-519

Kitüntetések adományozása a nemzeti ünnep alkalmából

A Magyar Köztársaság elnöke – a minisztereknek előterjesztésére – nemzeti ünnepünk alkalmából kitüntetések adományozott. Az elismeréseket a Parlamentben március 15-én adták át.

A Magyar Köztársasági Érdemrend Kiskeresztje (polgári tagozata) kitüntetést adományozott **Rostás-Farkas György** költőnek, nyelvésznek, műfordító-nak, a Cigány Tudományos és Művészeti Társaság elnökének a cigányság kultúrájáért és annak megismertetéséért végzett két évtizedes kimagasló tevékenysége elismeréseként.

Gratulálunk!

I. MAGYARORSZÁGI ROMA KUPA DÖNTŐ

A Magyarországi Nemzeti és Etnikai Kisebbségekért Alapítvány, a Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Labdarúgó Szövetség Kispályás Bizottsága, a MLSZ Kispályás Bizottsága, az Országos Testnevelési és Sporthivatal, Balogh és Fia Kft. a Tokaj kis halászcseréje, és a Magyarországi Cigányok Országos Szövetsége rendezésében kerül sor 1994. május 7-8-án Nyíregyházán az I. Magyarországi Roma Kupa Döntőjére.

A Kupa célja: a kispályás labdarúgás népszerűsítése. A magyarországi Roma bajnoki cím eldöntése. Sportbaráti kapcsolatok szélesítése. **Helye:** Városi Stadion, Nyíregyháza, Sóstói u.

Nevezés: Az országos döntőre történő nevezéseket 1994. április 7-ig az alábbi címre kérjük küldeni: **Dajka László** 4400 Nyíregyháza Szántó K. J. u. 22. II/9.

Nevezhető létszám: 12 fő/csapat **Nevezési díj:** 6000 Ft/csapat. A nevezéseket a beérkezések sorrendjében fogadják el és igazolják vissza.

Dajka László

Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei kispályás elnök

KÖSZÖNET

Köszönetet szeretnék mondani **Kovács Józsefnének** és **Horváth Gézánnak** a kisújszállási „Lungo Drom” két vezetőjének, az eddigi munkájukért, támogatásukért és segítségükért!

Egy nagycsaládos édesanya

*

Fájdalommal tudatjuk, hogy a „Lungo Drom” Országos Érdékvédelmi Cigányszövetség jászkiséri tagszervezetének titkára, **Balogh József** 1994. március 4-én tragikus körülmények között elhunyt.

Gyászoló család

MEGRENDELŐ

Megrendelem az LD című roma lapot
..... példányban, az alábbi címre:

Megrendelő neve:

Címe:

Előfizetési díj egy évre: 114 Ft,
fél évre: 57 Ft

A megrendelőlapot és az előfizetési díját a szerkesztőség címére kell eljuttatni:

5000 Szolnok, Szapáry út 19.
Telefon/fax: 56/420-110

Előfizethető rózsaszínű postai utalványon.

Megrendelőink között
az év végén
ÉRTÉKES
vásárlási utalványokat
sorsolunk ki!

Országos vásárok naptára

1994. április 1. — április 30.

R Ö V I D Í T É S E K

av. = autóvásár
bv. = búcsúvásár
mgv. = munkagép vásár
oá. = országos állatvásár
oák. = országos állat- és kirakó vásár
ok. = országos kirakó vásár
osk. = országos sertés- és kirakó vásár
r. = régiségvásár
üv. = ünnepi vásár

Április 1. (péntek)

Gyöngyös oá.
Gyula oák.
Hódmezővásárhely oá.
Pécs ok+r.
Szombathely ok.

Április 2. (szombat)

Abony oá.
Békéscsaba oák.
Fajsz oák.
Fót oák.
Füzesabony av.
Jászberény av+mgv.
Komló ok.
Komló av.
Magyarnándor oák.
Marcali oák.
Marcali av+mgv.
Mezőkeresztes oák.
Ócsa oák.
Pécs ok+r.
Tornaszentjakab oák.

Április 3. (vasárnap)

Abádszalók oák.
Békéscsaba av.
Bonyhád oák.
Cegléd av.
Fülöpszállás oák.
Gyomaendrőd oák.
Gyöngyös av.
Győr av.
Hódmezővásárhely av.
Jászapáti oá.
Kapuvár av.
Körmend av.
Miskolc av.
Ózd av.
Pákozd bv.
Pécs ok+r.
Pécs av.
Tiszakécske av.
Törökszentmiklós av.

Április 4. (hétfő)

Dunaujváros oák.
Körmend oák.
Putnok oák.

Április 5. (kedd)

Bátonyterenye oák.
Beled oák.
Cegléd oá.
Sajókaza oák.
Sellye oák.
Szombathely oák.

Április 6. (szerda)

Jánosháza bv.
Miskolc oák.
Tornyszentmiklós ok.

Április 7. (csütörtök)

Mezőkövesd oá.
Ónod oák.
Tiszafüred oá.
Vésztő oák.
Zalakomár oá.

Április 8. (péntek)

Sásd oák.
Szigetvár oák.
Szombathely ok.

Április 9. (szombat)

Bátaszék oák.
Csákánydoroszló oák.
Csákvár oák.
Dunapataj oák.
Dunaszekcső oák.
Nagybaracska oák.
Ózd oák.
Pécs ok.
Vecsés oák.

Április 10. (vasárnap)

Baja av.
Besenyszög oák.
Békéscsaba av.
Dabas oák.
Debrecen av.
Gödöllő osk.
Hatvan av.
Hódmezővásárhely av.
Jászdózsa oák.
Jászkarajenő oák.
Jászszentandrás oák.
Kunhegyes av.
Lajosmizse oák+av.
Mesztegyő oák.
Miskolc av.
Mosonmagyaróvár av.
Nagykörös av.
Pásztó oák.
Pécs ok.
Szentés oák.
Szentés av.
Szombathely av.
Tiszafüred av.
Zalaegerszeg av.

Április 11. (hétfő)

Békés oá+mgv.
Csongrád oá.
Körmend oák.
Mezőkeresztes oák.
Putnok oák.

Siklós oák.
Szikszó oák.

Április 12. (kedd)

Ózd oák.
Szombathely oák.
Zalaegerszeg oák.

Április 13. (szerda)

Csorna oák.
Lébény oák.
Mezőcsát oák.
Ujkér oák.

Április 14. (csütörtök)

Dég ok.
Drégelypalánk oák.
Lövé oák.
Ragály oák.

Április 15. (péntek)

Szombathely ok.

Április 16. (szombat)

Ásványráró oák.
Csépa oák.
Dévaványa oák.
Jászberény oák.
Kápolna oák.
Mezőberény oák.
Mocsa oák.
Mohács oák.
Nagyrábé ok.
Pécs ok.
Sarkad av+mgv.

Április 17. (vasárnap)

Békéscsaba av.
Békésszentandrás oák.
Cegléd oák.
Debrecen av.
Dunaföldvár oák.
Dunaujváros av.
Heves av.
Hódmezővásárhely av.
Jánosháza av+mgv.
Jászapáti av+mgv.
Jászládány oák.
Kenderes oá.
Kengyel oák.
Kiskunfélegyháza av.
Kóka oák.
Kunszentmiklós oák.
Miskolc av.
Monor oák.
Monor av.
Mórahalom oák.
Orosháza av.
Pécs oák.
Pécs av.

Sopron oák.
Szászvár oák.
Szászvár av+mgv.
Tiszakécske oák.
Tokaj oák.
Vác oák.

Április 18. (hétfő)

Egyek oák.
Körmend oák.
Szendrő oák.
Szécsény oák.
Tiszacsege oák.

Április 19. (kedd)

Bódvaszilas oák.
Fertőszentmiklós oák.
Hatvan oák.
Szombathely oák.

Április 20. (szerda)

Jánoshalma oák.
Rudabánya oák.
Sárrétudvari oák.

Április 21. (csütörtök)

Drávafok oák.
Sarkad oák.

Április 22. (péntek)

Komádi oák.
Szombathely ok.

Április 23. (szombat)

Aszód oák.
Bajna av.
Kondoros oák.
Madaras oák.
Mágocs oák.
Pécs ok.
Sárbogárd oák.
Vecsés oák.

Április 24. (vasárnap)

Albertirsa oák.
Albertirsa av.
Bajna av.
Békécsaba av.
Bodrogkeresztúr oák.
Csongrád av.
Csorna av.
Debrecen av.
Dozmat bv.
Edelény oák.

Hatvan av+av.
Heves oák.
Hódmezővásárhely av.
Ikervár bv.
Ják bv.
Kisújszállás av.
Kunhegyes oák.

Miskolc av.
Nagybajom bv.
Nagykátav oák.
Nagykörös oák.
Oszkó bv.
Örkény oák.
Pásztó av.
Pécs oák+av.
Pécsvárad oák.
Szirák oák.
Tápiógyörgye oák.
Veszprémvarsány bv.
Zalaszentgrót av.

Április 25. (hétfő)

Kölcse oák.
Körmend oák.
Verpelét oák.

Április 26. (kedd)

Komárom
V. 2.-ig népm.+k.
Sajókaza oák.
Szombathely oák.

Április 28. (csütörtök)

Pécs ok+r.
Szany ok.

Április 29. (péntek)

Berettyó-
újfalv népm.+ü.
Dévaványa oá.
Pécs ok+r.
Szombathely ok.

Április 30. (szombat)

Berettyóújfalv
V. 1.-jéig népm.+ü.
Gyál oák.
Jászárokszállás oák.
Kisláng oák.
Köröstarcsa oák.
Kőszeg ol.
Pécs ok+r.
Poroszló oák.

